

Nr 43

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning) m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 124, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden,

dels anhållit om riksdagens yttrande över förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning),

dels ock föreslagit riksdagen att godkänna de förslag i övrigt om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Författningsförslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning)

Härigenom förordnas som följer.

Registrering av sjömän

1 §.

Svensk sjöman, som är anställd å svenskt handelsfartyg med en netto-dräktighet av 20 registerton eller mera, skall vara inskriven vid sjömanshus. Inskrivning må ock eljest ske av svensk sjöman, som visar eller gör sannolikt att han är anställd eller skall vinna anställning å handelsfartyg.

Inskrivning skall ske vid sjömanshuset i det sjömanshusdistrikt, inom vilket sjömannen är kyrkobokförd, eller, om han ej är kyrkobokförd i Sverige, vid Stockholms sjömanshus.

2 §.

Med handelsfartyg förstås sådant fartyg som nyttjas till handelssjöfart eller resandes fortskaffande eller annat ändamål, som äger gemenskap med handelssjöfarten, såsom bogsering, isbrytning, bärgnings- och dykeriföretag.

3 §.

Sjöman må ej samtidigt vara inskriven vid flera sjömanshus.

4 §.

Inskrivning må icke ske av den, som på grund av sitt hälsotillstånd är olämplig att utöva sjömansyrket, ej heller av den för vilken påmönstringsförbud enligt 26 § gäller. Inskrivning av den, som icke uppnått myndig ålder, må ej ske utan att målsman lämnat tillstånd därtill.

Sjöman skall med intyg av sjömanläkare styrka, att hinder på grund av hans hälsotillstånd icke föreligger mot inskrivning.

Sjömanläkare utses i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer.

5 §.

I samband med inskrivningen vid sjömanshus skall för sjömannen utfärdas sjöfartsbok.

6 §.

För inskrivning skall sjömannen personligen inställa sig vid det sjömanshus, som han skall tillhöra; dock må, om sjömannen befinner sig på annan ort och sådan inställelse skulle föranleda betydande olägenhet, nödvändiga åtgärder för inskrivningen vidtagas samt sjöfartsbok utfärdas av mönstringsförrättare, som finnes att tillgå på orten.

7 §.

När sjömannen inskrivits, skall sjömanshuset därom ofördröjligen underrätta pastorsämbetet i den församling, där sjömannen är kyrkobokförd, samt, beträffande värnpliktig sjöman, vederbörande inskrivningschef enligt vad särskilt stadgas.

8 §.

Upphör sjöman, som är inskriven vid sjömanshus, att idka sjöfart å handelsfartyg, bör han göra anmälan därom till sjömanshuset för att avföras ur inskrivningsregistret. Om sjömannen, såvitt är känt, under fyra på varandra följande kalenderår icke idkat sjöfart å svenskt handelsfartyg, skall han, även om anmälan ej skett, avföras ur registret vid slutet av fjärde året. Är sjömannen nyinskriven i registret och har han, såvitt är känt, tjänstgjort till sjöss under högst sex månader av första året efter inskrivningen men under det nästföljande kalenderåret icke vidare idkat sjöfart å svenskt handelsfartyg, skall han, även om anmälan ej skett, avföras ur registret redan vid slutet av nämnda kalenderår; dock skall sjömannen, om han kan antagas hava under någon del av detta år på grund av annan militärtjänstgöring än som föranledes av fast anställning vid krigsmakten varit hindrad att idka sjöfart, avföras ur registret först vid slutet av det kalenderår, under vilket sådant hinder icke förelegat. Befinnes att sjöman, som enligt vad nu sagts utan anmälan avförts ur inskrivningsregister, alltjämt idkar sjöfart å svenskt handelsfartyg, skall han åter införas i registret.

När sjöman avföras ur eller återinföres i inskrivningsregister, skall underrättelse därom ofördröjligen tillställas pastorsämbetet i den församling, där sjömannen är kyrkobokförd, samt, beträffande värnpliktig sjöman, vederbörande inskrivningschef enligt vad därom särskilt stadgas.

9 §.

Över sjömän, som inskrivits vid sjömanshus, skall föras centralt register hos sjöfartsstyrelsen.

10 §.

Från skyldighet enligt 1 § att vara inskriven vid sjömanshus äger sjöfartsstyrelsen meddela undantag i fråga om anställda å fartyg, som uteslutande nyttjas i inre svenskt farvatten.

11 §.

Om registrering av utländska sjömän med anställning ombord å svenska handelsfartyg och om sjöfartsbok för dem stadgar Kungl. Maj:t särskilt.

Mönstring av sjömän

12 §.

Befälhavare och besättning, som tillträda tjänst å svenskt handelsfartyg med en nettodräktighet av 20 registerton eller mera, skola påmönstras fartyget,

- a) om fartyget går i utrikes fart,
- b) om fartyget går i inrikes fart och är att hänföra till passagerarfartyg, såvida fartyget enligt gällande passagerarfartygscertifikat må nyttjas till passagerares befordran i kustfart eller vidsträcktare fart samt ej utgår allenast på lustresa eller annan tillfällig resa.

13 §.

Fartygsbefälhavare äger låta påmönstra besättning, oaktat mönstringskyldighet enligt 12 § ej föreligger.

14 §.

- Svensk sjöman må icke inom riket påmönstras svenskt fartyg om
- a) han ej är inskriven vid sjömanshus eller han saknar sjöfartsbok,
 - b) han på grund av sitt hälsotillstånd är olämplig för anställning i avsedd befattning eller eljest av hälsoskäl icke är lämplig för tjänst ombord å fartyg,
 - c) påmönstringsförbud gäller för honom,
 - d) han saknar föreskriven behörighet för anställning i avsedd befattning, och sådana omständigheter icke föreligga, att han ändock bör godtagas för anställningen, eller
 - e) i övrigt hinder i lag eller annan författning möter mot hans anställning å fartyget.

I fråga om utländsk sjöman skall vad i föregående stycke under b)—e) stadgas äga motsvarande tillämpning.

Utländsk sjöman må ej påmönstras, med mindre han innehar pass eller annan legitimationshandling, som i särskild ordning godtagits att gälla såsom pass.

15 §.

Vid mönstringstillfället skall sjömannen med intyg av sjömansläkare styrka, att hinder på grund av hans hälsotillstånd icke föreligger mot påmönstringen.

Läkarintyg, som företes vid påmönstring å fartyg med en bruttodräktighet av 200 registerton eller mera, skall vara utfärdat efter sådan grundlig undersökning som avses i 41 §.

16 §.

Vid påmönstring utom riket av sjöman å svenskt fartyg skall iakttagas vad i 14 och 15 §§ stadgas; dock att undantag från bestämmelserna i 14 § första och andra styckena och 15 § i trängande fall må göras för enstaka resa.

17 §.

Svensk sjöman, som i svensk hamn tillträder tjänst å utländskt fartyg skall påmönstras fartyget. Anlöper utländskt fartyg, å vilket svensk sjöman är anställd, svensk hamn skall, om påmönstring icke redan skett, sjömannen påmönstras fartyget innan detta avgår.

18 §.

Vid påmönstring enligt 17 § skall iakttagas

- a) att sjömannen är inskriven vid sjömanshus och har sjöfartsbok,
- b) att hinder enligt lag eller annan författning icke möter mot hans anställning ombord å fartyget, samt
- c) att mellan sjömannen och fartygsbefälhavaren upprättas anställningskontrakt, som tillförsäkrar sjömannen dels rätt att lämna tjänsten å sådan tid, att han ej hindras fullgöra honom såsom värnpliktig åliggande skyldighet, dels ock, om fartyget ej tillhör nation som tillförsäkrar svensk sjöman sådan förmån, rätt att vid sjukdom eller skada, i den omfattning 28 § sjömanslagen stadgar, på redarens bekostnad åtnjuta vård och fri hemresa.

Av anställningskontraktet skall ett exemplar tillställas mönstringsförrätaren och ett exemplar överlämnas till den anställde.

19 §.

Vid påmönstring inom riket å svenskt fartyg skall tillses, att besättning- en, befälhavaren däri inberäknad, består till minst två tredjedelar av svenska medborgare eller medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge.

Vid påmönstring å svenskt fartyg utom riket skall vad i första stycket sagts beaktas, där så kan ske.

20 §.

Frånträder påmönstrad sjöman sin tjänst å svenskt fartyg, skall han avmönstras. Påkallas sjömannens närvaro för sjöförklaring, äger han dock icke påfordra avmönstring, förrän sjöförklaringen avgivits. Sjömannen är likväl obetagen att ingå avtal om sådan ny tjänst å annat fartyg, som icke medför hinder för honom att närvara vid sjöförklarings avgivande.

21 §.

Vid avmönstring åligger det mönstringsförrätaren att såvitt möjligt tillse, att sjömannen tillgodonjutit lön och övriga förmåner enligt tjänsteavtalet samt att i övrigt gällande föreskrifter iakttagits i samband med tjänstens upphörande.

Föreligger överenskommelse mellan befälhavaren och sjömannen att sjömannen endast tillfälligt skall lämna fartyget för att åter inom två månader tillträda tjänst ombord, skall tillsyn enligt första stycket avse endast att vederbörlig anteckning om avmönstringen gjorts i fartygets sjömansrulla.

22 §.

När sjömansrulla, som utfärdats enligt 32 §, upphör att gälla, skola befälhavare och besättning avmönstras med iakttagande av vad i 20 och 21 §§ stadgas. De, som kvarstå i tjänst å fartyget, skola ånyo påmönstras, därvid 14—16 §§ äga tillämpning.

23 §.

Mönstring inom riket förrättas av sjömanshusombudsman eller annan mönstringsförrättare vid sjömanshus eller ock av person, som sjöfartsstyrelsen därtill utsett, särskild mönstringsförrättare.

Mönstring utom riket förrättas av svensk konsul.

Frånträder sjöman sin tjänst å ort, där mönstringsförrättare ej finnes, må fartygsbefälhavaren enligt vad därom särskilt föreskrives vidtaga erforderliga åtgärder för avmönstringen och därefter i första hamn, där mönstringsförrättare finnes, anmäla avmönstringen för denne.

24 §.

Mönstringsförrättare skall tillse, att sjöman, som tillträder tjänst å svenskt fartyg, enligt sjömanslagens bestämmelser förses med avräkningsbok samt att fartygets befälhavare är utrustad med skeppsdagbok, maskindagbok och oljedagbok i fall där sådan dagbok skall föras på fartyget.

25 §.

Det åligger mönstringsförrättare att i sin verksamhet vaka över att fartyg är behörigen bemannat.

Påmönstringsförbud

26 §.

Finnes sjöman på grund av grov misskötsamhet under anställning ombord å fartyg olämplig att utöva sjömansyrket, må för sjömannen utfärdas påmönstringsförbud för viss tid, högst sex år, eller, om särskilda omständigheter föranleda det, tills vidare. Påmönstringsförbud skall upphävas så snart skäligen anledning därtill förekommer.

Har sjöman visat grov misskötsamhet under anställning ombord å fartyg, utan att han på grund av vad som förekommit kan anses olämplig att utöva sjömansyrket, må han tilldelas varning.

27 §.

Fråga om påmönstringsförbud för sjöman, som är inskriven vid sjömanshus, eller om varning av sådan sjöman prövas och avgöres av en särskild nämnd, sjömansnämnd, i det sjömanshusdistrikt, där sjömannen är inskriven. Beträffande annan sjöman prövas och avgöres sådan fråga av sjömansnämnden i det sjömanshusdistrikt, där han senast varit inskriven, eller, om han icke varit inskriven, av sjömansnämnden i Stockholms sjömanshusdistrikt.

28 §.

Sjöman bör ej meddelas påmönstringsförbud eller tilldelas varning, med mindre han haft tillfälle yttra sig i saken. Önskar sjömannen bliva personligen hörd inför sjömansnämnden, bör han beredas tillfälle därtill.

29 §.

Utfärdas påmönstringsförbud, skall sjömannen utan dröjsmål underrättas därom. Tilldelad varning skall snarast möjligt på lämpligt sätt delgivas sjömannen.

30 §.

Har sjömansnämnd utfärdat påmönstringsförbud eller upphävt sådant förbud, skall anmälan därom ofördröjligen göras till sjöfartsstyrelsen för anteckning i det centrala sjömansregistret.

Sjöfartsstyrelsen skall ofördröjligen underrätta sjömansförmedlingarna och mönstringsförrättarna i riket om utfärdade påmönstringsförbud liksom ock när sådant förbud upphävts. Sådan underrättelse skall jämväl, i den utsträckning som finnes påkallad, tillställas mönstringsförrättarna utom riket.

Påmönstringsförbud skall lända till efterrättelse utan hinder av klagan däröver.

31 §.

Sjömansnämnd utses av sjöfartsstyrelsen och skall bestå av åtta ledamöter jämte suppleanter för dem. Ordföranden samt dennes suppleant, vilken tillika är vice ordförande i nämnden, böra vara lagfarna. Av övriga ledamöter utses två efter förslag av Sveriges redareförening, en efter förslag av Sveriges fartygsbefälsförening, en efter förslag av Svenska maskinbefälsförbundet, två efter förslag av Svenska sjöfolksförbundet och en efter förslag av Svenska stewardsföreningen. Suppleanter för dessa ledamöter utses i enahanda ordning. Ledamöter och suppleanter skola utses för viss tid, högst tre år.

Sjömansnämnd är beslutför om jämte ordföranden eller vice ordföranden minst fyra ledamöter äro närvarande.

Såsom nämndens beslut gäller den mening, varom de flesta förena sig, eller vid lika röstetal den som biträdes av ordföranden. Vid handläggning av ärende om påmönstringsförbud eller varning skall dock vad i rättegångsbalken stadgas angående omröstning i brottmål i överrätt gälla i tillämpliga delar.

Sjömansrulla, mönstringsbevis och manskapsförteckning

32 §.

Vid påmönstring av besättning å svenskt fartyg skall mönstringsförrättaren utfärda *sjömansrulla* för fartyget, därest sådan handling icke redan finnes utfärdad. Sjömansrulla skall utfärdas att gälla viss tid, högst ett år, eller viss resa. Den skall innehålla uppgift om de sjömän, som äro anställda å fartyget när rullan utfärdas. Besättningen skall anses påmönstrad när sjömansrullan är utfärdad.

Om avmönstring och påmönstring som sker under rullans giltighetstid skall vederbörande mönstringsförrättare göra anteckning i rullan.

33 §.

Sjömansrulla, som upphört att gälla, skall i samband med den därav föranledda avmönstringen omhändertagas av mönstringsförrättaren och för förvaring tillställas sjömanshuset i det sjömanshusdistrikt, där fartygets hemort är belägen.

34 §.

Vid påmönstring av svensk sjöman å utländskt fartyg skall mönstringsförrättaren utfärda *mönstringsbevis*.

35 §.

För svenskt handelsfartyg med en nettodräktighet av 20 registerton eller mera, för vilket sjömansrulla enligt 32 § ej utfärdas och vilket icke utgår allenast på lustresa eller annan tillfällig resa, skall befälhavaren upprätta *manskapsförteckning*. Sådan förteckning skall innehålla uppgifter om far-

tyget samt dess redare, befälhavare och besättning. Av förteckningen skall framgå, att föreskrivna krav i fråga om befälets behörighet samt fordringarna enligt 32 § sjölagen i fråga om syn- och hörsel förmåga hos den, som nyttjas såsom utkiksman eller rorsman, äro uppfyllda. Manskapsförteckning gäller under fartygets seglationstid, dock under högst ett år från upprättandet.

Manskapsförteckning skall upprättas i två exemplar och godkännas av mönstringsförrättare. Ena exemplaret av förteckningen skall finnas ombord å fartyget och det andra förvaras vid sjömanshuset i det sjömanshusdistrikt, inom vilket förteckningen godkänts.

36 §.

Om frånträde eller tillträde av tjänst ombord å fartyg med manskapsförteckning skall befälhavaren göra anteckning i förteckningen samt snarast genom särskilt upprättad *rapport* underrätta det sjömanshus, där exemplar av förteckningen förvaras.

37 §.

När manskapsförteckning upphört att gälla, skall det å fartyget förvarade exemplaret av befälhavaren översändas till det sjömanshus, där det andra exemplaret av förteckningen förvaras.

38 §.

Det åligger fartygs befälhavare att på begäran av mönstringsförrättare förete för fartyget utfärdad sjömansrulla eller upprättad manskapsförteckning.

39 §.

Svenskt fartyg, som enligt gällande passagerarfartygscertifikat må nyttjas till passagerares befordran i kustfart eller vidsträcktare fart, må ej förses med årspass, med mindre fartyget är försett med giltig sjömansrulla.

Att svenskt fartyg av den beskaffenhet, att det skall antecknas i fartygsregistret, icke må tullklareras för avgång till utrikes ort, med mindre fartyget är försett med giltig sjömansrulla, därom stadgas särskilt.

För fartyg, som avses i 35 § första stycket, må ej utfärdas årspass, med mindre fartyget är försett med manskapsförteckning.

40 §.

Utländskt handelsfartyg må ej tullklareras för avgång till utrikes ort, med mindre antingen företes mönstringsbevis enligt 34 § för å fartyget anställda svenska sjömän eller ock uppvisas fartygets utländska folkpass och avlämnas en av befälhavaren på heder och tro avgiven, egenhändigt undertecknad skriftlig försäkran, att svensk sjöman ej finnes anställd å fartyget. Där fartyget tullklareras för avgång från viss hamn till utrikes ort med anlöpande av andra mellanliggande hamnar, skall mönstringsbeviset företes eller folkpasset uppvisas och tillhörande skriftliga försäkran avlämnas jämväl i den före avgången till utrikes ort sist anlöpta svenska hamnen.

Därest fartyget flera gånger under samma månad besöker samma svenska hamn utan att förändring äger rum beträffande å fartyget anställd svensk personal, erfordras dock företeende av mönstringsbevis eller uppvisande av folkpass och avlämnande av sådan försäkran, som i första stycket nämnts, allenast en gång i månaden.

Läkarkontroll av sjömän

41 §.

Sjöman bör minst en gång vartannat år genomgå grundlig läkarundersökning av sjömansläkare. Över sådan undersökning skall utfärdas särskilt intyg.

42 §.

Läkarintyg må ej godtagas för ändamål som i 4 och 15 §§ sägs, om längre tid än tre månader förflutit från utfärdandet. Särskilt läkarintyg enligt 41 § må dock godtagas intill två år från utfärdandet, därest icke intygets giltighet särskilt begränsats.

Mönstringsförrättare äger dock i samband med påmönstring begära, att sjöman företer intyg, som utfärdats inom kortare tid än i första stycket sägs, om det finnes påkallat med hänsyn till risk för sjukdom, som medför fara för ombord anställda personer.

43 §.

Finner sjömansläkare vid läkarundersökning av sjöman, att sjömannen på grund av sitt hälsotillstånd är olämplig att utöva sjömansyrket, åligger det läkaren att ofördröjligen göra anmälan därom till sjöfartsstyrelsen för anteckning i det centrala sjömansregistret. Sådan anmälan må, om så finnes lämpligen kunna ske, begränsas att gälla yrkesutövning i viss befattning eller i viss fart.

44 §.

När anmälan enligt 43 § göres, skall sjömannen genom läkarens försorg utan dröjsmål underrättas därom. Sjömannen äger, om han anser anmälan sakna fog, påkalla medicinalstyrelsens prövning av de omständigheter, på vilka anmälan grundats. Om utgången av prövningen skall styrelsen skyndsamt underrätta sjömannen.

Finner medicinalstyrelsen vid prövning enligt första stycket att anmälan icke bort göras, skall besked därom genast tillställas sjöfartsstyrelsen, som har att avföra den uppgift om anmälan som enligt 43 § införts i det centrala sjömansregistret.

45 §.

Har anmälan enligt 43 § eller besked enligt 44 § andra stycket inkommit till sjöfartsstyrelsen, skall styrelsen snarast möjligt tillställa sjömansförmedlingarna och mönstringsförrättarna inom riket underrättelse därom. Sådan underrättelse skall jämväl, i den utsträckning som finnes påkallad, tillställas mönstringsförrättarna utom riket.

46 §.

Företer sjöman, som till följd av sjömansläkares anmälan varit förhindrad att taga anställning å fartyg, i samband med inskrivning vid sjömanshus eller påmönstring intyg från sjömansläkare, att sjömannens hälsotillstånd icke längre utgör hinder mot hans anställning ombord å fartyg, åligger det den som verkställer inskrivningen eller påmönstringen att genast giva sjöfartsstyrelsen meddelande därom. Det åligger därvid styrelsen att utan dröjsmål underrätta de sjömansförmedlingar och mönstringsförrättare, som blivit varskodda om hindret, att detsamma upphört.

47 §.

Närmare föreskrifter om läkarintyg enligt denna förordning och om anmälan som avses i 43 § meddelas av medicinalstyrelsen i samråd med sjöfartsstyrelsen.

Särskilda bestämmelser

48 §.

Vad i denna förordning stadgas om sjöman och fartygs besättning skall jämväl gälla de å fartyg anställda personer, som äro antagna av redaren eller befälhavaren men icke tillhöra den egentliga besättningen.

49 §.

Från villkor, som enligt denna förordning gäller för rätt att påmönstras fartyg, må, i den utsträckning sjöfartsstyrelsen bestämmer, undantag göras för person, som medföljer fartyget utan att tillhöra den egentliga besättningen.

50 §.

Den som icke åtnöjes med beslut som mönstringsförrättare eller sjömansnämnd meddelar enligt denna förordning, äger söka ändring i beslutet hos sjöfartsstyrelsen.

51 §.

Närmare föreskrifter angående inskrivningen och mönstringen av sjömän meddelas av sjöfartsstyrelsen, som därvid har att fastställa formulär till sjöfartsbok, sjömansrulla och mönstringsbevis samt manskapsförteckning jämte tillhörande rapport.

I fråga om den verksamhet, som enligt denna förordning ankommer på svensk konsul, skola föreskrifterna utfärdas i samråd med utrikesdepartementet.

52 §.

Fartygs befälhavare, som i strid mot bestämmelserna i denna förordning låter sjöman tillträda tjänst utan påmönstring eller frånträda tjänst utan avmönstring eller som underlåter att föranstalta om avmönstring, när fartygets sjömansrulla upphört att gälla, straffes med dagsböter.

Med dagsböter straffes ock befälhavare, vilken underlåter att fullgöra vad som enligt 35—37 §§ åligger honom eller vilken, utan att sådant fall föreligger som i första stycket avses, i strid mot 1 § låter sjöman tillträda tjänst ombord utan att sjömannen är inskriven vid sjömanshus.

53 §.

Vägrar befälhavare i strid mot 38 § att förete sjömansrulla eller manskapsförteckning, straffes med dagsböter.

54 §.

I fråga om mål om ansvar för brott enligt denna förordning skall vad i 313 och 328 §§ sjölagen stadgas äga motsvarande tillämpning.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1961. Genom förordningen upphäves kungörelsen den 9 juni 1939 (nr 306) angående sjömanshusen i riket samt sjömans på- och avmönstring m. m.

Förekommer i författning hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i den nya förordningen, skall hänvisningen i stället gälla den bestämmelsen.

I anslutning till propositionen har utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 643 av herr *Hermansson m. fl.* och II: 793 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 664 av herr *Hansson, Nils, m. fl.* och II: 820 av herr *Nyberg m. fl.* samt

3) de likalydande motionerna I: 665 av herr *Källqvist m. fl.* och II: 819 av fröken *Karlsson m. fl.*

I *motionerna I: 643 och II: 793* hemställes, att riksdagen måtte besluta »att det administrativa huvudmannskapet för sjömanshusen skall tillkomma sjöfartsstyrelsen,» samt »att sjömanshuset i Marstrand skall bibehållas».

I *motionerna I: 664 och II: 820* hemställes, att riksdagen måtte besluta att »sjömanshuset i Sölvesborg skall bibehållas» samt »att sjömanshuset i Karlskrona bibehålles i avvaktan på beslut rörande omorganisationen av örlogsvarvet».

I *motionerna I: 665 och II: 819* yrkas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte »dels hemställa att sjömanshusen underställes sjöfartsstyrelsen som administrativ chefsmyndighet, dels uttala att i mönstringsförordningen bör intagas stadganden om provisorisk sjöfartsbok för nybörjare och om rätt för Sveriges fartygsbefälsförening att i sjömansnämnd företrädas av två representanter, dels ock giva till känna vad i övrigt anförts» i motionerna, nämligen att till sjömanshusombudsman bör endast ifrågakomma person med erfarenhet från längre tids tjänstgöring i chefsställning till sjöss, att sjömanshus bör kunna bibehållas jämväl i Strömstad, Lysekil, Trelleborg och Västervik, samt att anställning ombord å fartyg icke måtte anvisas vid sjömansförmedlingarna sådan person, beträffande vilken undersöknings- och bestraffningsnämnden meddelat avstängningsbeslut men för vilken sjömansnämnden icke utfärdat påmönstringsförbud.

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till *motionerna II: 793, II: 820 och II: 819.*

Propositionens huvudsakliga innehåll

Genom propositionen underställes riksdagen huvudgrunderna i förslag till ny författning rörande registrering och mönstring av sjömän. Förslaget innebär förbättrade möjligheter att avstänga grovt misskötsamma sjömän från anställning ombord på fartyg. Vidare föreslås en väsentlig utvidgning av hälsokontrollen av sjömän. I fråga om sjömansregistreringen föreslås, att den nuvarande lokala inskrivningen av sjömän kompletteras med viss be-

gränsad central registrering vid sjöfartsstyrelsen. Härjämte föreslås viss utökning av inskrivningsskyldigheten.

I organisatoriskt avseende föreslås, att antalet sjömanshus minskas från 30 till 19, samt att sjömanshusverksamheten administrativt samordnas med sjömansförmedlingarna på de orter, där sjömanshus skall finnas i fortsättningen. Samordningen innebär, att sjömanshusen inordnas i den allmänna arbetsförmedlingen och att arbetsmarknadsstyrelsen blir administrativ chefsmyndighet för dessa organ. Ansvaret i fråga om inskrivnings- och mönstringsverksamheten kommer dock att fortfarande åvila sjöfartsstyrelsen, vilken har att svara för erforderliga anvisningar beträffande denna verksamhet och för inspektionen av den.

Den föreslagna organisationen innebär, att staten helt övertar det ekonomiska ansvaret för sjömanshusens administration. Det föreslås, att den för sjömanshusverksamheten avsedda särskilda fartygsavgiften, den s. k. tonavgiften, upphör i samband därmed, och att i stället fyr- och båkavgiften höjes.

Den nya mönstringsförfattningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1961. Det förutsättes att den organisatoriska omläggningen kan verkställas samtidigt.

För statens del beräknas omorganisationen medföra en framtida årlig besparing av i runt tal 260 000 kronor. Under de två första budgetåren motväges besparingen delvis av utgifter av tillfällig natur.

Den redogörelse, som här efter lämnas för propositionen, upptar endast vissa delar av vad *föredragande departementschefen, statsrådet Lange*, anfört i propositionen. I fråga om departementschefens uttalanden i övrigt samt det utredningsförslag som legat till grund för propositionen och remissyttrandena över detta hänvisas till propositionen.

Inledning

Departementschefen

År 1951 uppdrogs åt 1946 års sjömanskommitté att verkställa utredning rörande sjömanshusens verksamhet och att inkomma med de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda. Enligt direktiven för utredningen borde kommittén utröna förutsättningarna att ersätta sjömanshusen med ett organ för central registrering av sjöfolk. Kommittén hade vidare att beakta frågan hur på- och avmönstringen av sjömän skulle organiseras. Härvid aktualiserades spörsmålet om handhavandet av sjömanshusens understödsverksamhet samt förvaltningen och användandet av deras donationsmedel.

Med skrivelse den 25 juni 1957 framlade sjömanskommittén betänkande med förslag om mönstring och registrering av sjöfolk (SOU 1957: 29). För-

slaget innebar i huvudsak en avveckling av sjömanshusens nuvarande uppgifter med inskrivning och mönstring av sjömän. Inskrivningen ersattes enligt förslaget av en central registrering hos sjöfartsstyrelsen. Mönstringsverksamheten övertogs av mönstringsförrättare, vilka utgjorde lokalorgan till sjöfartsstyrelsen. Vidare föreslogs skärpt prövning ur hälso- och allmänna lämplighetssynpunkter av sjömän och dem som sökte sig till sjömansyrket. Kontrollen skulle ske centralt av sjöfartsstyrelsen, till vilken för detta ändamål knöts en sakkunnig nämnd såsom konsultativt organ. Sjömanshusinstitutionen upphävdes emellertid inte helt utan bibehöll enligt förslaget vissa uppgifter av närmast lokal natur, såsom understöds- och stipendieverksamhet samt viss service. — I särskilt yttrande till det framlagda betänkandet reserverade sig fyra av kommitténs nio ledamöter mot kommitténs ståndpunktstaganden i vissa centrala avsnitt. Även en av kommitténs experter anmälde i särskilt yttrande avvikande mening i väsentliga frågor.

Vid remissbehandlingen av sjömanskommitténs betänkande riktades stark kritik mot de däri framlagda förslagen, främst i fråga om centraliseringen av sjömansregistreringen och den centrala lämplighetsprövningen av sjömän. Från flera håll förordades ny utredning i ämnet, innan några genomgripande förändringar vidtogs i sjömanshusorganisationen. Från sjöfolkshåll föreslogs, att man vid ny utredning borde undersöka förutsättningarna för en samordning av sjömanshusens och sjömansförmedlingarnas verksamhet.

Den 31 juli 1958 tillkallades kanslichefen hos statens handelslicensnämnd Yngve Ericsson att såsom utredningsman verkställa utredning och framlägga förslag rörande en ändrad organisation i samband med förmedling av arbete för sjömän samt deras mönstring och registrering. Den 6 november 1958 förordnades sekreteraren i Sveriges fartygsbefälsförening, redaktören Hjalmar Bååw, ledamoten av riksdagens andra kammare, sekreteraren i Svenska sjöfolksförbundet Gunnar Carlsson och direktören Lennart Parkfelt att såsom experter biträda vid utredningen.

Utredningsmannen har med skrivelse den 8 september 1959 framlagt betänkande med förslag angående mönstring och förmedling av sjömän m. m. (stencilerat). De till utredningen knutna experterna har förklarat sig vara ense med utredningsmannen i alla delar, fränsett vissa enstaka frågor, där experternas avvikande mening i det följande kommer att särskilt redovisas.

Över betänkandet har, efter remiss, *yttranden* avgivits av sjöfartsstyrelsen, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens utlänningskommission, statskontoret, generaltullstyrelsen, statistiska centralbyrån, statens organisationsnämnd, riksräkenskapverket, överstyrelsen för yrkesutbildning, centrala värnpliktsbyrån, handelsflottans pensionsanstalt, statens lönenämnd, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Gävleborgs, Västernorr-

lands, Västerbottens och Norrbottens län, sjömansskattenämnden, statens pensionsanstalt, samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen, Sveriges redareförening, Rederiföreningen för mindre fartyg, Svenska sjöfolksförbundet, Svenska stewardsföreningen, Sveriges fartygsbefälsförening, Svenska maskinbefälsförbundet och statstjänstemannaförbundet. Härjämte har yttranden inhämtats av utredningsmannen för utredning rörande handelsflottans bemanning, utredningen angående handelsflottans pensionsanstalts verksamhet, utredningen angående översyn av lösen- och stämpelförordningarna samt 1955 års stadsutredning. Utrikesdepartementets rättsavdelning har avgivit särskild promemoria över betänkandet. — — —

Utredningens förslag har i de väsentliga delarna godkänts av det stora flertalet remissinstanser. Jag anser det därför ägnat att läggas till grund för den författningsrevision jämte omorganisation av mönstringen och förmedlingen av sjömän, som länge varit av behovet påkallad.

Förslag rörande inskrivnings- och mönstringsverksamheten

Departementschefen

Inskrivningen vid sjömanshus och mönstringen av sjömän har gamla traditioner och utgör ett led i det system av bestämmelser, som av ålder reglerar sjöfolkets tjänsteförhållanden. Sjömanslagstiftningen bygger sålunda på ett mönstringsförfarande i samband med att tjänst ombord till- och frånträdes. Inskrivnings- och mönstringsväsendet tjänar kontrollen över att gällande behörighetsregler iaktas vid bemanningen av fartyg och att i övrigt bemanningen sker med beaktande av sjöfartssäkerhetens krav. Det erbjuder vissa möjligheter, att hindra personer, vilka saknar tillräckligt god hälsa för tjänst till sjöss, eller vilka visat sig misskötsamma under tidigare ombordanställning, från att taga tjänst på fartyg. Om sålunda inskrivningen av sjömän och mönstringsförfarandet icke kan undvaras i det regelsystem, som inte minst ur internationell synpunkt krävs ifråga om tjänsten ombord på våra fartyg, har organisationen och formerna för denna verksamhet sedan åtskilliga år varit under diskussion.

Såsom jag inledningsvis anfört utreddes frågan av 1946 års sjömanskommitté, som år 1957 framlade betänkande med förslag om mönstring och registrering av sjöfolk. I anledning av den kritik, som framkom mot centrala delar av kommitténs förslag, har betänkandet överarbetats av särskild utredningsman med biträde av experter. Det förslag av utredningen, som nu föreligger, innefattar en översyn av dels gällande regler om inskrivnings- och mönstringsverksamheten dels organisationen för denna verksamhet. Den organisatoriska delen av utredningsförslaget är det min avsikt att närmare behandla i ett senare avsnitt. Jag vill emellertid redan här förutskicka, att jag i det väsentliga ansluter mig till utredningens tidigare nämnda förslag om samordning av inskrivnings- och mönstringsverksamheten med sjömansförmedlingen.

De huvudsakliga bestämmelserna om inskrivning och mönstring av sjömän upptages i 1939 års kungörelse angående sjömanshusen i riket samt sjömäns på- och avmönstring m. m. Kungörelsen tillkom på sin tid utan riksdagens medverkan. Innehållet i författningen torde även vara av den art, att Kungl. Maj:t enligt 89 § regeringsformen äger att ensam besluta därom. Emellertid innebär ifrågavarande bestämmelser en ganska ingripande reglering av anställningsförhållandena inom sjömansyrket. Med hänsyn bl. a. till den kontroll ur hälsosynpunkt, som sjömannen är underkastad, och de möjligheter, som finns att avstänga sjöman från yrket — en sida av lagstiftningen som blir mera accentuerad om föreliggande förslag genomföres — utgör inskrivnings- och mönstringsreglerna ett icke oväsentligt ingrepp i den enskildes möjligheter att fritt utöva yrke. I betraktande härav synes det mest förenligt med praxis i fråga om riksdagens medverkan i lagstiftningen, att riksdagens yttrande inhämtas över huvudgrunderna i den författning rörande inskrivning och mönstring, som bör utfärdas på grundval av utredningens betänkande. I det följande kommer jag därför att i första hand uppehålla mig vid de punkter i förslaget som rör principerna för inskrivnings- och mönstringsväsendet. Föreskrifter av detaljmässig natur kommer att beröras endast i den mån så erfordras för belysning av huvudgrunderna. Det förutsättes att förslagets detaljbestämmelser skall kunna kompletteras och ändras utan att först underställas riksdagen och att riksdagens yttrande skall behöva inhämtas endast då fråga är om ändring som berör huvudgrunderna.

En central fråga i utredningsarbetet har gällt möjligheterna att avstänga olämpligt folk från sjömansyrket.

Frågan om lämplighetsprövning av personer, som söker sig till sjömansyrket eller där vunnit anställning, har av utredningen delvis bedömts i samband med frågan om hälsokontrollen av sjömän. Även vissa remissinstanser har med fog betonat sambandet mellan kravet på fysisk och psykisk hälsa hos den som tar anställning ombord och hans allmänna lämplighet för yrket. I det följande kommer jag att särskilt behandla frågan om hälsokontrollen av sjömän.

Enligt nuvarande bestämmelser förekommer icke någon lämplighetsprövning på andra grunder än hälsogrunder av den, som söker sig till sjömansyrket och önskar inskrivas vid sjömanshus. Sjöman som är inskriven kan emellertid, efter beslut av sjömanshusets direktion, avföras ur registret, om det konstateras att han gjort sig skyldig till rymning från svenskt handelsfartyg. Sjömannens sjöfartsbok anses i så fall ogiltig. Därmed hindras sjömannen från att ånyo påmönstras fartyg. Om sjömannen sedermera ånyo inskrives i registret — vilket kan ske efter viss tid — skall ny sjöfartsbok utfärdas för honom. Det är att märka, att sjömanshuskungörelsen icke ger någon möjlighet att ur registret stryka sjöman, som visat sig grovt misskötsam ombord utan att ha rymt från tjänsten, och sålunda avstänga honom från yrket. Den gallring av odugligt sjöfolk, som kan ske med stöd av sjömanshuskungörelsen kompletteras emellertid f. n. av den verksamhet,

som bedrivs av de av organisationerna på sjöfartens arbetsmarknad tillsatta centrala undersöknings- och bestraffningsnämnderna (UB-nämnderna). Genom den rapportering från nämnderna till sjömansförmedlingarna av personer, som funnits böra för kortare eller längre tid avstängas från utövning av sjömansyrket, skapas en viss spärr mot förmedling av sjöfolk, som på olika sätt — icke blott genom rymning — visat sig olämpligt för tjänst ombord på fartyg.

Sjömanskommitténs förslag innebar en allmän lämplighetsprövning av var och en, som sökte sig till sjömansyrket och önskade få sjöfartsbok. Prövningen skulle ske icke blott med hänsyn till hälsotillståndet utan även till övriga personliga förhållanden, såsom föregående kriminalitet eller eljest grövre misskötsamhet.

Utredningen har icke velat godtaga sjömanskommitténs förslag om en allmän lämplighetsprövning innan inskrivning sker och sjöfartsbok utfärdas. Det framhålles, att det skulle strida mot principen om medborgarnas rätt till fritt yrkesval, att hindra en person från viss yrkesutövning utan att man har erfarenhet av hur han sköter sig i yrket. Utredningen avvisar i detta sammanhang även tanken att den sjöfartsbok, som tilldelas en sjöman första gången, skulle ges provisorisk karaktär och att sjöfartsbok med obegränsad giltighetstid skulle utlämnas först efter viss tids väl vitsordad sjötjänst.

Utredningen föreslår i stället en skärpning av bestämmelserna om avstängning av sjöman, som misskött sig under anställning ombord. Utredningen anser det vara en brist, att sjöman icke på grund av annan förseelse än rymning kan avspärras från ombordanställning, och föreslår, att andra allvarliga förseelser under tjänstgöring ombord likställes med rymning. Enligt utredningens förslag skall avstängningen ske genom särskilt beslut om ogiltigförklaring av sjömannens sjöfartsbok.

I motsats till sjömanskommittén, som förlade beslutanderätten i dylika ärenden centralt till sjöfartsstyrelsen, föreslår utredningen, att ärendena prövas och avgöres av lokalt organ, sjömansnämnd, som skall ersätta nuvarande sjömanshusdirektion.

Den ståndpunkt till frågorna om lämplighetsprövning av sjömän och avspärrning av olämpliga element, som utredningen sålunda intagit, har i stort sett godtagits under remissbehandlingen. Från bl. a. sjöbefälsorganisationerna har dock önskemål framförts om förhandsprövning i syfte att hindra olämpliga personer att vinna anställning inom sjömansyrket. Sjöfartsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen har uttalat sig för central handläggning av avstängningsärendena.

För egen del vill jag understryka de synpunkter som såväl utredningen som flera remissinstanser framfört om vikten av god rekrytering till sjömansyrket. Utvecklingen framför allt på det tekniska området ställer stora krav på yrkesskicklighet inom sjömanskåren. Bristande duglighet hos den enskilde sjömannen kan medföra fara för säkerheten till sjöss och risker för liv och egendom. Ytterst är det här fråga om att tillgodose sjölagens krav på att fartyg skall vara bemannat på betryggande sätt. I detta sam-

manhang skall även framhållas betydelsen för trivseln bland besättningarna på fartygen, att uppenbart olämpligt folk kan effektivt hindras från att vinna anställning till sjöss. Bestämmelserna i den gällande sjömanshuskungörelsen tillgodoser icke på ett tillfredsställande sätt nu nämnda synpunkter.

När det gäller att komma till rätta med rådande missförhållanden bör beaktas, att en icke ringa del av de personer, som genom grov misskötsamhet i olika avseenden stör disciplinförhållandena ombord och sprider vantrivsel bland kamraterna, enligt erfarenhet företer allvarliga brister i psykisk och fysisk hälsa, samt att redan en grundlig läkarundersökning före anställningen bort medföra deras utgallring. Detta gäller bl. a. sinnessjuka och grava psykopater, liksom allvarligt alkoholskadade. Det är även känt, att de psykiskt svårt belastade blivit ett allt större problem inom handelsflottan.

Det är därför av särskild betydelse att förbättra hälsokontrollen av sjömän, såväl den som föregår inskrivningen vid sjömanshus som den fortlöpande kontrollen av de ombordanställda. I det följande kommer jag att förorda en betydande effektivisering av denna kontroll.

Vad gäller övriga möjligheter att avstånga icke önskvärda element från sjömansbanan biträder jag utredningens mening, att någon allmän lämplighetsprövning på förhand av den som vill komma ut som sjöman icke bör komma ifråga. Frånsett de av utredningen anförda principiella betänkligheterna mot att på detta sätt begränsa rätten till fritt yrkesval, vilka icke kan lämnas obeaktade, synes en sådan prövning i praktiken ställa sig svår att genomföra utan att rimliga anspråk på objektiv och konsekvent bedömning eftersättes. En gallring efter de principer som sjömanskommittén angav skulle även innebära, att man för tillträde till sjömansyrket ställde långt strängare krav i fråga om vandel än man är beredd att upprätthålla för dem som utövar yrket. Den första prövningen av den som önskar bli sjöman bör därför — utöver allmänna formalia såsom granskning av ålder, värnpliktsförhållanden m. m. — begränsas till hälsoförhållandena. Föreligger i nämnda avseende icke något hinder bör inskrivning ske och sjöfartsbok utfärdas. Prövningen bör i likhet med gällande ordning ske lokalt vid sjömanshus eller motsvarande myndighet.

Möjlighet måste emellertid finnas att från återanställning avspärma sådana personer, som under tidigare tjänst ombord visat sig uppenbart olämpliga för sjömansyrket. I likhet med utredningen anser jag de befogenheter, som f. n. tillkommer sjömanshusdirektion att avstånga misskötsamma sjömän och vilka begränsar sig till rymningsfallen, otillräckliga. Den ansvariga myndigheten bör ha möjlighet att även i andra fall, då sjöman visat grov misskötsamhet under anställning på fartyg, hindra honom från att ånyo påmönstras.

Olika former är tänkbara för sådan avstängning av sjöman. Enligt nuvarande regler utövas hindret i den formen att sjömannen avföres ur inskrivningsregistret och därigenom berövas möjlighet att taga anställning

i sådan fart, i första hand utrikes fart, där inskrivning är ett krav. Utredningen har valt en annan väg, nämligen att ogiltigförklara sjömannens sjöfartsbok, vilket skulle innebära samma hinder för anställning som om han avförts ur inskrivningsregistret. Fördelen med det av utredningen valda systemet är att sjömannen trots avstängningen kvarstår i registret och därmed åtnjuter det skydd som registreringen ger ur mantalsskrivningssynpunkt. En nackdel med att knyta avstängningspåföljden till sjöfartsboken är emellertid att påföljden därigenom endast kan riktas mot sådana sjömän, som försetts med svensk sjöfartsbok, dvs. för närvarande endast svenska sjömän. Vidare bör beaktas de administrativa svårigheter, som alltid kommer att vara förbundna med en ogiltigförklaring. En regel om ogiltigförklaring kan icke göras effektiv. Erfarenheten visar, att i de fall där enligt nuvarande regler sjöfartsboken blivit ogiltig, nämligen i samband med att sjöman i anledning av rymning avförts ur registret, sjöfartsboken endast i undantagsfall kunnat åtkommas för makulering, om den inte redan i samband med registreringsåtgärden funnits tillgänglig. Den enklaste metoden torde vara, att myndighetens beslut om avstängning får formen av ett påmönstringsförbud, som delges sjömansförmedlingarna och mönstringsförrättarna. Ingripande på denna väg kan ske mot såväl svenska som utländska sjömän. Såsom regel bör påmönstringsförbud vara tidsbestämt. Det bör icke få ges längre varaktighet än sex år, dvs. så lång tid att sjömannen vid dess utgång kan antas i allmänhet ha blivit avförd ur inskrivningsregistret. I vissa grava fall kan emellertid framstå såsom olämpligt att meddelat påmönstringsförbud efter visst antal år utan vidare upphör att gälla. För sådana fall bör finnas möjlighet att meddela förbudet med giltighet tills vidare och därigenom uppnå att förbudet icke häves utan särskild prövning.

Det bör understrykas, att påmönstringsförbudet icke är att betrakta såsom en disciplinpåföljd. Den disciplinära bestraffningen regleras i sjömanslagen och något behov av ett kompletterande påföljdsförfarande föreligger ej. Påmönstringsförbudet syftar därför icke till annat än att utgöra en socialt betingad spärr mot utövning av sjömansyrket. Med hänsyn härtill bör det icke vara något hinder mot att meddelat förbud tas upp till omprövning när helst den spärrade sjömannen begär det eller om eljest anledning förekommer därtill. Föreligger tillräckliga skäl, bör självfallet förbudet kunna hävas utan hänsyn till eventuellt bestämd giltighetstid.

Till ett förfarande för meddelande av påmönstringsförbud synes böra knytas möjlighet att tilldela sjöman varning. Mot ett varningsinstitut kan visserligen invändas, att de disciplinära åtgärder, som med stöd av sjömanslagen kan företas mot sjömannen, i praktiken torde tjäna till varning för dem, som genom upprepade förseelser löper risk att avstängas från yrket. Å andra sidan kan det onekligen i vissa fall framstå som en brist, att den beslutande myndigheten endast har att välja mellan att avstänga sjömannen eller avstå från varje åtgärd. I sådana fall av misskötsamhet som visserligen icke finnes böra föranleda påmönstringsförbud men där sjöman-

nen vid upprepande löper uppenbar risk att utsättas för sådant förbud, synes goda skäl, icke minst omsorgen om sjömannens eget bästa, tala för att varning skall kunna tilldelas. Jag förordar sålunda att vid sidan av påmönstringsförbud möjlighet skapas att utdela varning till sjöman, som visat grov misskötsamhet.

Beträffande handläggningen av avstängningsärendena synes man böra anknyta till den nuvarande ordningen, som innebär att lokala organ med partsrepresentation prövar och avgör frågor om uteslutning av sjöman från ombordanställning. I samband med behandlingen av de organisatoriska frågorna kommer jag att förordas, att nuvarande sjömanshusdirektioner i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag ersättes med särskilda partsnämnder. Jag ansluter mig till utredningens förslag att prövningen av avstängningsärendena förlägges till dessa partsnämnder. Sådan nämnd, för vilken jag i fortsättningen begagnar utredningens benämning sjömansnämnd, bör utses av sjöfartsstyrelsen. Nämnden bör bestå av opartisk ordförande jämte representanter för såväl redarsidan som organisationerna på arbetstagsidan. Med hänsyn till avstängningsärendenas art är det önskvärt att ordföranden är lagfaren. Ett oeftergivligt krav härpå kan emellertid visa sig svårt att efterkomma och i sådana fall, där bekväm tillgång till juridisk expertis ändock står att få, torde någon allvarlig invändning ej behöva resas mot att såsom ordförande utse en icke-jurist med rik erfarenhet av de spörsmål som nämnden kan få att bedöma.

Det ligger i sakens natur att ärende om påmönstringsförbud icke bör få avgöras med mindre sjömannen beretts tillfälle yttra sig över vad som lägges honom till last. Det bör även finnas möjlighet för honom att bli personligen hörd inför sjömansnämnden. Undantag härifrån bör ske endast om sjömannen icke kan anträffas inom rimlig tid och godtagbar utredning föreligger.

Sjömansnämnds beslut om påmönstringsförbud bör kunna överklagas till sjöfartsstyrelsen. Mot styrelsens beslut torde talan få föras i vanlig ordning hos Kungl. Maj:t. Sådan talan torde böra upptagas av regeringsrätten.

Påmönstringsförbud eller varning bör kunna meddelas även sådan sjöman, t. ex. utlänning, som ej är inskriven vid sjömanshus. I sådant fall torde ärendet härom få prövas av sjömansnämnden i Stockholms sjömanshusdistrikt.

Den ordning för behandling av avstängningsärendena som jag nu förordat torde i praktiken innebära att UB-nämnderna såsom beslutande organ i dylika ärenden kommer att ersättas av de blivande sjömansnämnderna. Det är emellertid att förvänta att UB-nämnderna icke därmed avskaffas. Såsom utredande organ kommer de utan tvivel att vara av värde för sjömansnämndernas verksamhet. I allmänhet torde det bli UB-nämnd som tar initiativet till att sjöman anmäles till sjömansnämnd för spärr-

ning genom påmönstringsförbud. I sådana fall, där UB-nämnd icke tidigare varit inkopplad, torde sjömansnämnden såsom regel ha anledning att, innan ärendet avgöres, inhämta UB-nämndens yttrande.

Beträffande hälsokontrollen av sjömän må erinras om att gällande bestämmelser om läkarundersökning huvudsakligen anknyter dels till inskrivningen vid sjömanshus dels till påmönstringen.

För inskrivning vid sjömanshus erfordras sålunda att vederbörande undergått läkarundersökning, som visar att han ej är behäftad med sjukdom, lyte eller skada, som gör honom oduglig att sköta den tjänst han avser att tillträda. Samma villkor gäller för den, som i Sverige önskar påmönstra fartyg i utrikes fart, om fartyget skall avgå från svensk hamn. För sistnämnda fall föreskrives att sjömannen ej får ha könssjukdom i smittsamt stadium eller annan sjukdom, som medför fara för ombord anställda personer. Vid anställning av personer under 18 år gäller vissa skärpta bestämmelser.

Enligt 32 § sjölagen gäller, att sjöman icke får nyttjas såsom utkiksman eller rorsman om han ej enligt läkares intyg äger normalt färgsinne samt tillräcklig syn- och hörsel förmåga. Sådant intyg får ej vara äldre än fyra år.

Frånsett sistnämnda bestämmelse, vilken syftar till en läkarundersökning vart fjärde år av den vaktindelade personalens syn- och hörsel förmåga, saknas bestämmelser om kontinuerlig läkartillsyn av sjömännen. För det stora antal sjömän som regelbundet mönstras utomlands, förekommer över huvud taget inte någon allsidig läkartillsyn. Samma är förhållandet med dem, som här i landet sysselsättes i den inrikes farten.

En förbättring av hälsotjänsten inom vår sjöfart framstår såsom en angelägen reform. Jag har redan berört den betydelse en effektivisering av läkarkontrollen bör kunna få, när det gäller att utgallra olämpliga element från våra fartyg. Ur vidare synpunkter är en förbättrad läkarkontroll ett viktigt led i den sociala omvårdnaden om personalen i vår handelsflotta.

I detta sammanhang må erinras om den konvention (nr 73) angående läkarundersökning av sjömän, som på sin tid antogs av den internationella arbetsorganisationen (ILO) vid en konferens år 1946 (sjätte sjöfartskonferensen). Konventionen anmälde i propositionen nr 321 till 1947 års riksdag. Den syftar till en kvalificerad läkarundersökning vartannat år av samtliga sjömän på fartyg av minst 200 tons bruttodräktighet, oavsett om fartyget går i inrikes eller utrikes fart. Eftersom det alltsedan konventionens tillkomst ansetts angeläget att från svensk sida ratificera konventionen, har därmed fått anstå i avvidan på att förutsättningar skapas för en anslutning till överenskommelsen. Jag vill i sammanhanget även hänvisa till de överläggningar, som i anledning av Nordiska rådets rekommendation nr 13/1954 förts om en gemensam hälsotjänst för nordiskt sjöfolk och vilka jag hade anledning anmäla i samband med anslagsäskandet till 1958 års riksdag om medel till läkarundersökning av sjöfolk. Arbetet på en nordisk överenskommelse i denna sak har sedermera fortsatt med utgångs-

punkt från rådets rekommendation nr 32/1958, vilken ersatt den tidigare rekommendationen. Det är min förhoppning, att nämnda överläggningar inom ej avlägsen framtid skall kunna föras till resultat.

En förutsättning för en nordisk överenskommelse torde emellertid vara att den svenska hälsotillsynen bringas att motsvara kraven i nämnda ILO-konvention, vilken ratificerats bl. a. av Finland och Norge.

De nya bestämmelserna bör sålunda taga sikte på en regelbunden hälsokontroll av sjömännen med grundlig läkarundersökning vartannat år. Intyg över sådan genomgripande undersökning, som här avses, bör i allmänhet få åberopas vid inskrivning och mönstring som sker intill två år efter utfärdandet. I utrikes fart kan möjligen, bl. a. med hänsyn till det nordiska samarbetet, vissa modifikationer få göras beträffande giltighetstiden. I enlighet med konventionens gränsdragning bör kravet på en sådan kvalificerad läkartillsyn icke behöva omfatta anställda på fartyg under 200 brutton.

För övrigt sjöfolk, som mönstras, torde någon skärpning av vad som nu gäller icke vara erforderlig. Nuvarande mera summariska läkarundersökning torde alltså även framdeles få godtagas vid mönstring på fartyg under 200-tonsgåransen. Självfallet är det emellertid önskvärt att sjömän i annan fart än sådan, där de kvalificerade intygen är obligatoriska, inlemmas i ordningen med regelbundna grundliga undersökningar. En stimulerande faktor i denna riktning bör de kvalificerade läkarintygens längre giltighetstid vara, eftersom sjöfolket därigenom befrias från besväret med ofta upprepade läkarbesök i samband med skiften av anställning.

Jag har i det tidigare anförda understrukit behovet av att genom en grundligare läkartillsyn kunna ur sjömanskåren utskilja dem, som till följd av fysisk eller psykisk ohälsa utgör en fara för liv och egendom ombord eller allmänt medför allvarliga störningar i arbetslivet på fartyget. En avspärrning av hälsoskäl från vidare ombordanställning förutsätter, såsom utredningen framhållit, skyldighet för läkare att göra anmälan när han vid läkarundersökning av sjömän finner sådant hinder mot anställning föreliggande. Anmälan bör ske till en central registrerande myndighet. Såsom jag i det följande kommer att förorda bör åt sjöfartsstyrelsen uppdragas att i viss omfattning föra centralt register över sjömän. Till denna registrerande verksamhet bör även föras uppgiften att registrera ifrågakvarande läkaranmälningar.

En anmälningsskyldighet av ifrågakvarande art är såsom framhållits under remissbehandlingen, icke praktiskt möjlig att genomföra utan att kretsen av anmälningsskyldiga läkare begränsas. Det måste även krävas att intyg som fordras för inskrivning vid sjömanshus eller mönstring skall vara utfärdat av läkare inom denna krets. För en sådan begränsning talar även andra skäl än det nyss anförda. Uppgiften att från hälsosynpunkter bedöma personers fysiska och psykiska förutsättningar att klara tjänsten ombord på ett fartyg ställer krav på grundlig insikt om arbetslivet till sjöss. Sådan kunskap förvärfvas blott av läkare som mera regelbundet ägnar

sig åt läkarundersökning av sjömän. Uppgiften att på detta sätt vara speciell läkare för sjömän — jag använder i fortsättningen benämningen sjömansläkare — bör först och främst tilläggas de nuvarande s. k. förtroendeläkarna, vilka efter uppdrag från redarhåll särskilt åtagit sig uppgiften att läkarundersöka sjömän i samband med inskrivning och mönstring. I stor utsträckning torde även tjänsteläkare kunna anlitas. Beträffande sjömansläkarverksamheten utomlands torde bedömningen vara delvis beroende av de pågående överläggningarna om gemensam nordisk hälsotjänst.

Om hälsokontrollen såsom nu förordats anförtros särskilda sjömansläkare med skyldighet att till centralt register rapportera sjömän, som på grund av ohälsa är olämpliga för ombordanställning, synes tveklaktigt om något står att vinna med att överlåta åt ett administrativt organ att avgöra frågan om sjömannen skall avstängas från yrkesutövning eller ej. Med hänsyn till bl. a. den stora erfarenhet, som sjömansläkarna kommer att representera, kan förväntas, att det faktiska avgörandet i själva verket alltid kommer att ligga hos den undersökande läkaren. Det torde därför vara en lämpligare ordning att ansvaret i avstängningsfrågor även formellt åvilar läkaren. Finner denne att sjöman på grund av sjuklighet bör avstängas skall anmälan därom till registret utan ytterligare prövning medföra, att sjömannen ej anvisas arbete ombord på fartyg eller påmönstras fartyg. Det bör ankomma på sjöfartsstyrelsen att underrätta sjömansförmedlingarna och mönstringsförrättarna om det föreliggande hindret.

Finner sjömansläkare sig böra göra anmälan till centralregistret om att sjöman till följd av ohälsa är olämplig för anställning ombord, skall sjömannen självfallet utan dröjsmål underrättas därom. Möjlighet bör även finnas för honom att få läkarens bedömning överprövad. Anser sjömannen att läkarens anmälan saknar fog, bör han äga påkalla medicinalstyrelsens prövning av den bedömning som ligger bakom anmälan.

Innan sjöman, som till följd av läkaranmälan varit förhindrad söka anställning ombord på fartyg, ånyo påmönstras fartyg, bör krävas, att han företer av sjömansläkare utfärdat intyg, varav uttryckligen framgår att sjömannen är återställd från den ohälsa som tidigare rapporterats.

I detta sammanhang bör även något beröras formerna för registreringen av läkaranmälningar om hälsohinder. Med hänsyn till att bedömningen av sjömannens lämplighet för tjänst till sjöss enligt vad nyss sagts helt lagts på den undersökande läkaren respektive medicinalstyrelsen, saknas skäl för att i det centrala registret införa närmare uppgifter om sjömannens hälsotillstånd. Anmälan om hälsohinder och motsvarande registeranteckning kan därför göras mycket kortfattad och behöver endast innehålla att sjömannen på grund av ohälsa är olämplig för tjänst ombord på fartyg. I vissa fall är länkbart att anteckning får göras, att det anmälda hindret endast gäller tjänstgöring i viss fart eller i viss befattning. En sådan knapphändig registrering reser icke några sekretessproblem och medför icke krav på speciellt skolad personal vid registret.

Den närmare utformningen av den centrala registreringen av anmälda

hälsohinder torde delvis få bero av hur ett blivande nordiskt samarbete rörande hälsotjänsten organisatoriskt gestaltas. Redan från början bör vid sidan om centralregistret finnas att tillgå journalutdrag beträffande varje anmält fall av hälsohinder. En dylik komplettering av de knapphändiga registeruppgifterna torde vara nödvändig bl. a. för att vid behov möjliggöra granskning t. ex. i samband med förnyad läkarundersökning ävensom för att i förekommande fall medge betryggande kontroll till förebyggande av misstag och förväxlingar vid registerföringen och registrets utnyttjande. Av sekretesskäl bör journalmaterialet vara tillgängligt endast för läkare.

Beträffande registreringen av sjömän har utredningen föreslagit, att nuvarande inskrivning av sjömän vid sjömanshus jämte registrering där av mönstringsåtgärder m. m. i princip bibehålles samt att därutöver viss central registrering sker hos sjöfartsstyrelsen. Under remissbehandlingen har från ett par håll — bl. a. av statens organisationsnämnd — ifrågasatts huruvida icke centraliseringen av registerföringen bör drivas längre än utredningen föreslagit.

Det kan till en början vara anledning påpeka, att frågan om lokal eller central registrering endast är en fråga om vad som är mest rationellt. Ett avgörande i ena eller andra riktningen behöver icke till någon del påverka mantalsskrivningens förhållande till sjömansinskrivningen eller beröra principerna för den övriga verksamhet som nu bedrivs inom sjömanshusens ram. För egen del anser jag det icke på det föreliggande materialet möjligt att taga någon bestämd ståndpunkt till vilket alternativ som på längre sikt är att föredraga. Lämpligt synes vara att någon tids erfarenhet inhämtas av den ordning, som utredningen föreslagit, och som innebär att ett centralt register närmast av referenskaraktär upplägges inom sjöfartsstyrelsen. En alltför genomgripande omläggning redan nu av sjömansregistreringen torde även, med hänsyn till den organisatoriska förändring, som jag i det följande kommer att föreslå, böra undvikas. Efter någon tid torde emellertid böra undersökas om icke det ur rationaliseringssynpunkt vore fördelaktigt att efter hand ersätta den lokala registreringen med ett enda register.

I enlighet med utredningens förslag, vilket ej mött gensaga under remissbehandlingen, förordar jag att kravet på inskrivning vid sjömanshus och innehav av sjöfartsbok i princip skall gälla samtliga svenska sjömän i handelsflottan.

Utredningen har särskilt behandlat frågan om registrering av utländska sjömän. Sådan registrering förekommer icke f. n. Enligt utredningens förslag skulle viss möjlighet öppnas för registrering av utlänningar, som är kyrkoskrivna i Sverige. Sjöfartsstyrelsen har i sitt remissyttande ifrågasatt en vidare rätt för utlänning att bli inskriven vid svenskt sjömanshus. Statistiska centralbyrån och utlänningskommissionen har å andra sidan påpekat vissa komplikationer som är förbundna med den av utredningen föreslagna ordningen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare övervägande av de spörsmål, som berörts av nämnda myn-

digheter, taga ställning till frågan om utlåningarnas behandling i registreringshänseende.

Den centrala sjömansregistrering, som tidigare förordats, föranleder viss förstärkning av sjöfartsstyrelsens personal. Utredningen har beräknat att det för registrets handhavande inom sjöfartsstyrelsen behöver anställas tre personer, nämligen en kansliskrivare och två kontorsbiträden i reglerad befordringsgång. Den årliga personalkostnaden härför uppskattar utredningen till 40 000 kronor. Av de remissinstanser som yttrat sig häröver har statskontoret och statens lönenämnd ingen erinran mot antalet tjänster, men anser att den närmaste ledningen av registret bör kunna anförtros åt en befattningshavare i lägre biträdegrad än kansliskrivaregraden. Sjöfartsstyrelsen däremot anser det nödvändigt att anställa ytterligare en befattningshavare för ledande och samordnande uppgifter och föreslår härför en kanslistbefattning i lönegrad A 19.

För egen del finner jag att ett centralregister av den omfattning, som jag nyss föreslagit, bör kunna skötas av en personalstyrka om tre befattningshavare, och förordar i anslutning till statskontoret och lönenämnden att sjöfartsstyrelsen vid omläggning tillföres en kontoristtjänst och två tjänster som kontorsbiträde i reglerad befordringsgång. Frågan om medelsanvisning härför torde få underställas 1961 års riksdag.

Uppläggningsen av det nya centralregistret kommer helt naturligt att föranleda vissa engångskostnader. Sålunda måste bl. a. kortregister anskaffas och nya blanketter och formulär utarbetas och tryckas. Lämpligen bör sjöfartsstyrelsen för omlägningsarbetet få anlita särskild sakkunskap, exempelvis genom att någon av de nuvarande sjömanshusombudsmännen förordnas att biträda med ifrågavarande arbetsuppgifter. Medelsbehovet härför — liksom för engångskostnaderna av expensnatur — torde, därest riksdagen icke har något att invända häremot, få tillgodoses genom att sjöfartsstyrelsen får tillstånd att med erforderliga belopp överskrida vederbörliga anslagsposter i styrelsens stat för budgetåret 1960/61.

Utredningen föreslår icke någon ändring i gällande principer för på- och avmönstring av sjömän. För att underlätta s.k. kustavlösning av sjömän föreslår utredningen emellertid på en punkt att nuvarande bestämmelser uppmjukas. Förslaget syftar till att underlätta på- och avmönstring av sjömän, som för ett kortare uppehåll i land tillfälligt lämnar sitt fartyg, exempelvis för att njuta semester eller vederlagstid.

I första hand är det avräkningsförfarandet — d. v. s. den ekonomiska uppgörelsen i samband med avmönstring — som bereder besvärlighet vid avlösning av en sjöman för kortare tid. En sådan uppgörelse har icke någon uppgift att fylla när avsikten ej är att sjömannen skall lämna sin tjänst för gott. Det torde därför icke vara något att erinra emot att efterge kravet på avräkning av sjömannens förmåner i sådana fall.

I fråga om påmönstringen föreligger icke samma problem, ehuru skyldigheten att förete nytt läkarintyg kan verka onödigt besvärande. Genomföres

den ordning med grundlig läkartillsyn vartannat år, som jag förut förordat, kommer emellertid detta besvär att bortfalla.

Beträffande mönstringsförrättarnas uppgifter i övrigt torde några mera väsentliga ändringar icke böra göras i vad som nu tillämpas. De tjänster som sjömanshusen f. n. erbjuder sjömännen bör i stort sett även i fortsättningen stå till buds. Till de av utredningen diskuterade frågorna om mönstringsförrättarnas medlande och skiljedömande verksamhet torde ställning få tas i samband med att sjömanslagens regler härom i ett större sammanhang överses.

Vad jag nu förordat föranleder betydande ändringar i och tillägg till gällande bestämmelser rörande inskrivnings- och mönstringsverksamheten. Det har därför synts lämpligt att låta upptaga de föreslagna reglerna i en helt ny författning i ämnet. I enlighet härmed har inom handelsdepartementet utarbetats förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning). Förslaget innefattar även viss detaljmässig översyn av gällande bestämmelser.

Den tilltänkta förordningen är avsedd att ersätta de centrala delarna i nuvarande sjömanshuskungörelse. Det förutsättes, att den nya författningen i samband med utfärdandet kan få kompletteras med erforderliga författningsföreskrifter rörande bl. a. vissa delar i sjömanshuskungörelsen, som icke nu ansetts böra upptagas i förordningsförslaget.

Förslag till gemensam organisation för förmedling och mönstring av sjömän

Departementschefen

Sjömanshusinstitutionen i vårt land är av gammalt datum. De första sjömanshusen inrättades redan i mitten av 1700-talet. Något mer än ett-hundra år senare infördes en allmän skyldighet för stapelstäder att bilda sjömanshus. Detta stadgande ersattes i 1911 års sjömanshusförordning av en bestämmelse, att Konungen äger föreskriva var sjömanshus skall finnas. Motivet härtill var att det ansågs önskvärt med en viss reducering av antalet sjömanshus. Det var emellertid först år 1939, i samband med antagandet av nu gällande sjömanshuskungörelse, som antalet sjömanshus minskades till nuvarande 30. Tidigare var antalet sjömanshus 47.

Som tidigare nämnts har en av utredningens huvuduppgifter varit att undersöka möjligheterna till samordning av sjömansförmedlingen och sjömanshusverksamheten. Redan i direktiven för utredningen konstaterades, att visst arbete, som utföres av de till den allmänna arbetsförmedlingen anslutna sjömansförmedlingarna och genom sjömanshusen, är likartat och om möjligt bör sammanföras. Vid sin bedömning av frågan räknar utredningen med att det även framgent är behövt att på det regionala planet ha registrerings- och andra anordningar för såväl

arbetsanskaffning som mönstring av sjöfolk. Det är då ett naturligt önskemål att registreringsarbetet och därmed sammanhängande arbetsuppgifter icke i onödan splittras på olika organ. Ur synpunkten av de besparingar i personal och de förbättringar i servicehänseende, som skulle vinnas vid en samordning, föreslår utredningen, att mönstrings- och registreringsarbetet för sjömän sammanföres med sjömansförmedlingen till ett nytt organ, som utredningen kallar sjömanskontor. — De över utredningsförslaget hörda remissinstanserna har i allmänhet tillstyrkt eller lämnat utan erinran ett dylikt samgående mellan sjömanshusen och sjömansförmedlingen.

Jag är ense med utredningen om att en rationalisering av sjömanshusverksamheten nu bör åstadkommas genom att denna verksamhet sammanföres med sjömansförmedlingen. Jag tänker härvid inte bara på de administrativa vinsterna i form av ett rationellare utnyttjande av tillgänglig personal och förenklad registerföring. Även servicesynpunkten torde genom sammanslagning komma att bli bättre tillgodosedd: sjöfolket, rederierna och den upplysningssökande allmänheten behöver inte besöka olika institutioner för besläktade ärenden. Över huvud taget blir det inom en gemensam organisation ökade möjligheter att utnyttja rationella och effektiva arbetsmetoder till gagn för verksamheten i dess helhet.

I fråga om benämningen för det nya sammanslagna organet anser jag, i likhet med flertalet av de hörda myndigheterna och organisationerna, att den gamla särpräglade benämningen »sjömanshus» bör användas. Till det nya organet kommer ju att överföras den väsentliga delen av de arbetsuppgifter som nu åvilar sjömanshusen, och en stor del av kostnaderna för det nya organet hänför sig till arbetet med mönstring och registrering m. m. av sjöfolk.

Den nya sjömanshusorganisationen skall enligt utredningens förslag bli helt statlig men bör enligt utredningen samtidigt tillerkännas en så självständig ställning som möjligt. Allmänna instruktioner för verksamheten skulle meddelas av arbetsmarknadsstyrelsen och av sjöfartsstyrelsen, vilka verk borde ha det centrala ansvaret för förmedlings- respektive mönstringsverksamheten. Även om sjömanshusen alltså i sitt praktiska handlande kommer att sortera under både arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsstyrelsen, är det, påpekar utredningen, nödvändigt att välja endera av dessa styrelser som *a d m i n i s t r a t i v h u v u d m a n*. Med hänsyn till det sammanhang, som de nya sjömanshusens arbetsförmedlande verksamhet har med arbetsmarknadsorganisationen och även med arbetslöshetskassorna, har utredningen stannat för att arbetsmarknadsstyrelsen bör vara den administrativa huvudmannen.

Två av de av utredningen anlitade experterna har förordat att huvudmannskapet för sjömanshusen skall ligga hos sjöfartsstyrelsen. Också under remissbehandlingen har motsatta uppfattningar kommit till uttryck i frågan om vem som skall ha det centrala administrativa ansvaret för sjömanshusen. En grupp, omfattande bl. a. sjöfartsstyrelsen, riksräkenskapsverket, Sveriges redareförening och Sveriges fartygsbefälsförening, föreslår

att verksamheten skall ligga under sjöfartsstyrelsen, medan en annan grupp, vari ingår arbetsmarknadsstyrelsen, Svenska sjöfolksförbundet och Svenska maskinbefälsförbundet, anser att arbetsmarknadsstyrelsen bör svara för verksamheten. Arbetsmarknadsstyrelsen har dessutom föreslagit att de nya organen skall, liksom för närvarande sjömansförmedlingen, ingå i den allmänna arbetsförmedlingen. Som skäl härför åberopas särskilt möjligheterna till arbetsutjämning mellan de olika expeditionerna.

För egen del vill jag understryka betydelsen av att sjöfartens speciella intressen beaktas vid de olika frågornas lösning. Sjöfarten är en i många avseenden särpräglad näring. Som jag redan framhållit måste bl. a. särskilda krav uppställas i fråga om arbetskraften till sjöss. De speciella förhållandena inom sjöfarten skapar vidare särskilda servicebehov. Hamnbesöken är ofta korta, och det är icke alltid som de kan förläggas så, att arbetskraftsanskaffning och mönstring kan ske under vanlig expeditionstid. Framhållas bör också att mönstringen och den därmed sammanhängande verksamheten innefattar åtskilliga moment, som arbetsförmedlingarna för närvarande inte har att ta ställning till. Jag tänker här i främsta rummet på sådana åtgärder som kontroll av den ekonomiska uppgörelsen mellan arbetsgivare och arbetstagare samt medling mellan dem och uttalanden om deras rättigheter och skyldigheter. Vidare är mönstringsförrättaren skyldig att ta befattning med bemanningsfrågor. Dessa förhållanden — som medfört att sjöfartens sociala frågor i viss utsträckning handläggs av sjöfartsmyndigheterna i stället för av de rent sociala instanserna — ställer jämväl särskilda krav på tjänstemännen, både i fråga om kunskap om gällande bestämmelser och med avseende på erfarenhet av arbetsförhållanden till sjöss. Erinras må ock att mönstring icke alltid äger rum på kontorslokalen; mönstringsförrättaren kan bli tvungen att, kanske under hårt väder, ta sig ombord på ett fartyg ute på en öppen redd.

Sjöfartens samt mönstrings- och inskrivningsverksamhetens särart utgör sålunda starkt stöd för standpunkten att den nya sjömanshusverksamheten skall sortera under sjöfartsstyrelsen, som är den centrala sjöfartsmyndigheten.

Å andra sidan är det tydligt att de största rationaliseringsvinsterna — både för de arbetssökande och ur kostnadssynpunkt — står att vinna om verksamheten inordnas i arbetsförmedlingen. Om det råder brist på arbete till sjöss, bör helt naturligt de som söker sådant arbete erbjudas annan anställning. Visserligen torde det härför behövligen samarbetet kunna organiseras även om sjömansförmedlingarna är fristående. Men klart är att förfarandet måste bli avgjort enklare om sjömansförmedlingarna är en del av den allmänna arbetsförmedlingen. Sistnämnda alternativ överensstämmer också, som arbetsmarknadsstyrelsen framhållit, med statsmakternas strävanden att sammanhålla handläggningen av arbetsmarknadsfrågorna i en organisation. Det grundläggande arbetet i fråga om rekryteringen av sjöfolk utföres av arbetsförmedlingen. Den är därvid i hög grad beroende av andra grenar av organisationen inom arbetsmarknadsverket, i första hand

yrkesvägledningen och ungdomsförmedlingen. Arbetsmarknadsverket är vidare tillsynsmyndighet för arbetslöshetsförsäkringen, vilket även talar för att verksamheten bör inordnas i detta verk. Med hänsyn bl. a. härtill synes arbetet inom de nya sammanslagna organen bli mest rationellt och minst kostnadskrävande om de inordnas i den allmänna arbetsförmedlingen. Utom rent kontorstekniska fördelar genom samfällad administration, gemensamma lokaler, lika blanketter etc. vinnes framför allt en smidigare personalorganisation, vilket bör kunna leda till direkta besparingar. Genom att inlemma verksamheten i en större organisation får man uppenbarligen ökade möjligheter att med ordinarie personal möta säsongmässiga variationer i arbetsbördan.

Det är enligt min uppfattning möjligt att tillgodose sjöfartens berättigade anspråk även om de sammanslagna organen inordnas i den allmänna arbetsförmedlingen. Detta förutsätter dock att sjöfartsstyrelsen får effektiva möjligheter att genom meddelande av instruktioner och direktiv på i huvudsak samma sätt som hittills öva inflytande på den verksamhet, som inte avser endast arbetsförmedling. Sjöfartssynpunkterna måste också få göra sig gällande i fråga om inspektion av sjömanshusen och vid utseende av deras personal. Även vid handläggningen av sjömanshusens lokalfrågor bör utrymme beredas de speciella sjöfartssynpunkterna.

Jag förordar därför att de nya sjömanshusen får, på i stort sett samma sätt som för närvarande sjömansförmedlingarna, utgöra en del av den allmänna arbetsförmedlingen. Detta innebär, att organen administrativt kommer att sortera under arbetsmarknadsstyrelsen. Beträffande den del av verksamheten, som övertages från de nuvarande sjömanshusen, måste dock, i anslutning till vad jag nyss anförde, huvudansvaret ligga på sjöfartsstyrelsen. Det överordnade ansvaret för denna verksamhet, instruktionsgivningen för den och inspektionen av den skall alltså ankomma på sjöfartsstyrelsen, som självfallet skall ha att samråda med arbetsmarknadsstyrelsen i dessa frågor. Även när det gäller tillsättning av de högre tjänsterna inom de nya organen bör samråd äga rum mellan arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsstyrelsen. Därest enighet inte kan nås mellan styrelserna bör frågan hänskjutas till avgörande av Kungl. Maj:t. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser om samarbetet mellan de båda styrelserna.

Regionalt lyder sjömansförmedlingarna under länsarbetsnämnderna, medan de nuvarande sjömanshusen i administrativt hänseende ledes av var sin sjömanshusdirektion. Sjömanshusens inordnande i arbetsförmedlingen medför att de administrativt bör — med de inskränkningar som följer av vad jag nyss anförde om sjöfartsstyrelsens befattning med verksamheten — underordnas länsarbetsnämnderna. En väsentlig del av sjömanshusdirektionernas uppgifter bortfaller alltså. Direktionerna kan därför upphöra. Deras kvarstående uppgifter torde — som jag redan berört i fråga om avstängning av sjömän — överflyttas på lokala partsorgan, s j ö m a n s n ä m n d e r. Dessa bör sålunda bl. a. kunna tjänstgöra som remissorgan

åt sjöfartsstyrelsen. I det följande kommer jag vidare att föreslå att de nuvarande sjömanshusens kapitaltillgångar förvaltas och disponeras av regionala, för ändamålet inrättade stiftelser med samma verksamhetsdistrikt och samma förläggningssorter som de nya sjömanshusen. Det synes praktiskt att sjömansnämnd fungerar som styrelse åt stiftelsen.

Jag finner det inte — i varje fall ej för närvarande — påkallat att uppta frågan om sammanslagning av sjömansnämnderna med de lokala sjöfartsdelegationer, som med stöd av den s. k. Genuakonventionen finns inrättade i anslutning till sjömansförmedlingarna. Jag förutsätter dock att det eftersträvas att åtminstone delvis samma personer ingår i nämnderna och delegationerna. Det synes även böra övervägas om det icke bör skapas möjlighet för en representant för sjömansnämnderna att delta i länsarbetsnämnds behandling av frågor rörande sjömansförmedlingen och sjömanshusen.

Som rådgivande organ åt arbetsmarknadsstyrelsen rörande sjömansförmedlingarnas verksamhet finns, som nämnts, två centrala sjöfartsdelegationer med säte i Göteborg, den ena för frågor rörande manskapet och den andra för frågor rörande befälet. Utredningen menar att även sjöfartsstyrelsen bör ha tillgång till en central rådgivande instans och föreslår inrättandet av en för arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsstyrelsen gemensam rådgivande sakkunniginstans. Därvid skulle de nuvarande centrala sjöfartsdelegationerna kunna upphöra.

Sjöfartsstyrelsen håller i sitt arbete fortlöpande kontakt med de olika organisationerna inom sjöfartsområdet. Denna form för samarbete synes i huvudsak tillgodose styrelsens behov av rådgivning från organisationernas sida. Vid sådant förhållande anser jag inte skäl föreligga att nu inrätta ett för sjöfartsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen gemensamt rådgivande partsorgan.

Vad härefter gäller sjömanshusens lokalisering må erinras om att antalet sjömanshus i landet för närvarande utgör 30. Vid många av dessa är verksamheten av ringa omfattning. Sålunda är på några av orterna antalet mönstringar per år mindre än 300, och vid många sjömanshus förrättas genomsnittligt inte mer än två å tre mönstringar om dagen. Sjömanskommittén föreslog på sin tid att 20 sjömanshus skulle upphöra. Den nya utredningen förordar indragning av 12 sjömanshus. Det gäller sjömanshusen i Örnsköldsvik, Härnösand, Västervik, Karlskrona, Sölvesborg, Kristianstad, Ystad, Trelleborg, Halmstad, Marstrand, Lysekil och Strömstad. På de övriga 18 orterna förutsattes sammanslagning av sjömanshus och sjömansförmedling komma till stånd. På orter utan sjömanshus men där likväl mönstring av sjömän anses böra kunna ske, skall särskild mönstringsförrättare förordnas. — Vad utredningen föreslagit om den nya sjömanshusorganisationens storlek, om sjömanshusens lokalisering och om särskilda mönstringsförrättare har i allmänhet godtagits av remissmyndigheterna. Dock understrykes från några håll, däribland sjöfartsstyrelsen och Sveriges redareförening, vikten av att den nya ordningen inte får leda till en försämrad service för sjöfarten. Flera länsstyrelser förordar huvudsakli-

gen av lokala skäl bibehållande av sjömanshus, som av utredningen föreslås till indragning.

Jag är givetvis ense med dem, som uttalar att den nya organisationen icke får innebära en försämrad service för sjöfarten. Tvärtom syftar omläggningen till att skapa i olika hänseenden gynnsammare förhållanden än som råder för närvarande. Här som eljest måste emellertid kostnadssynpunkten beaktas. Eftersom särskilda mönstringsförrättare kommer att förordnas på sådana orter, där med hänsyn till sjöfartens behov ett dylikt arrangemang är motiverat, anser jag för egen del att utredningens förslag till organisationsplan innebär en i stort sett rimlig avvägning. Såsom Sveriges fartygsbefälsförening framhåller kan det ju nämligen inte vara försvarbart att ha ett statligt regionalt organ inrättat för en serviceuppgift, som tas i anspråk genomsnittligt blott en eller annan gång per dag. I sådana fall uppväger inte den praktiska nyttan för sjöfarten av att ha ett sjömanshus på orten de därmed förenade kostnaderna. Utredningen har beaktat dessa synpunkter, och jag kan sluta mig till de slutsatser, vartill den kommit i fråga om de orter där sjömanshus bör finnas. Beträffande Härnösand kan emellertid tvekan råda. Distriktet omfattar ett vidsträckt industriområde med ett flertal lastageplatser. Härnösand är också den enda orten i Norrland med rederirörelse av någon betydelse och med sjöbefälsskola. Jag anser mig därför böra förorda att ett sjömanshus i den nya organisationsformen upprättas även i Härnösand.

I likhet med arbetsmarknadsstyrelsen räknar jag med att, på samma sätt som för närvarande, förmedlingsverksamhet i fråga om sjömän skall kunna finnas på orter som saknar sjömanshus.

På ort där sjömanshus finnes bör en eller flera av tjänstemännen vid sjömanshuset vara mönstringsförrättare. På andra orter där en relativt omfattande mönstringsfrekvens föreligger bör, som jag nyss nämnt, särskilda mönstringsförrättare utses. Utredningen föreslår att den särskilda mönstringsverksamheten ordnas alltefter vad sjöfartsstyrelsen från tid till annan finner lämpligast. Jag ansluter mig härtill. I fråga om personvalet är olika alternativ tänkbara. Därest det hos arbetsförmedlingen på orten finns befattningshavare lämplig att anlitas för mönstringsförrättningar bör han förordnas. I andra fall torde nuvarande anordning med tulltjänsteman som mönstringsförrättare fortfarande kunna utnyttjas. Såsom utredningen förutsatt torde det få ankomma på sjöfartsstyrelsen att meddela erforderliga förordnanden.

Den nya ordningen kräver ett omfattande organisatoriskt förarbete. Med hänsyn härtill bör den träda i kraft först från och med den 1 juli 1961. Detta medför att anslagsfrågan kan behandlas i samband med nästa års budgetarbete. Det synes även ge tillräckligt rådrum för att lösa de problem som uppstår genom att en del av sjömanshusens nuvarande personal blir överflödig.

Utredningens uppskattning av det framtida personalbehovet vid sjömanshusen har starkt kritiserats av de myndigheter och organisationer,

som hörts över förslaget. Nästan genomgående anser man att personalen tagits till för lågt. Som exempel nämnes att med utredningsförslaget den sammanslagna nya organisationen i Stockholm skulle få en mindre personalstyrka, än som nu finns enbart vid sjömansförmedlingen därstädes. I Göteborg skulle vid en motsvarande jämförelse personalstyrkan bli oförändrad. Över huvud taget anses de ifrågasatta grunderna för bestämmande av personalens storlek alltför schablonartade.

Varje bedömning i detalj av personalbehovet inom den nya sjömanshusorganisationen måste på nuvarande stadium bli ganska osäker. Flera faktorer spelar härvid in. Bland annat är det i vissa fall vanskligt att avgöra hur de arbetsuppgifter, som nu ligger på de till indragning föreslagna sjömanshusen, kommer att fördela sig på de kvarvarande. Men framför allt kommer övergångsskedet att kräva rätt stora personalinsatser för omläggning av expeditionsarbetet, upprättande av nya register etc. I vissa fall dröjer det också kanske flera år, innan gemensamma lokaler kan iordningställas. Då när man inte genast den åsyftade rationaliseringen.

Det synes likväl realistiskt att räkna med att sammanslagningen av sjömanshusen och sjömansförmedlingen kommer att innebära en ej oväsentlig besparing på personalsidan. Arbetsmarknadsstyrelsen — som enligt vad jag tidigare föreslagit kommer att svara för de årliga anslagsberäkningarna — har ansett sig inte för närvarande kunna göra någon exakt bedömning av den behövliga personalstyrkan utan vill särskilt utreda den frågan, sedan ståndpunkt i princip tagits till samordningen. Jag hyser förståelse härför. Då den nya sjömanshusorganisationen kommer att träda i kraft först den 1 juli 1961, finns det också tidsutrymme för en planering i detalj av personalbehovet. Resultatet av den undersökningen får sedan presenteras i petita för budgetåret 1961/62. Med ledning av utredningsförslaget och remissyttrandena, ävensom med beaktande av vad jag nyss föreslagit om inrättande av ett sjömanshus även i Härnösand, anser jag det emellertid möjligt att redan nu ange en total kostnadsram för avlöningar vid de nya sjömanshusen. Mina bedömningar leder fram till ett belopp av högst 1 375 000 kronor för budgetår. Härtill torde böra läggas 75 000 kronor att stå till Kungl. Maj:ts förfogande för anställande av tillfällig arbetskraft under omläggningsskedet. Nuvarande kostnader för avlöningar vid sjömanshusen och vid sjömansförmedlingarna utgör sammanlagt cirka 1 800 000 kronor.

Då en närmare prövning av sjömanshuspersonalens storlek och befattningshavarnas placering vid de olika sjömanshusen kommer att äga rum först i samband med det ordinarie budgetarbetet i höst, är det inte heller möjligt att nu pröva frågan om personalens lönesättning, utom när det gäller föreståndarna. Rörande de sistnämnda vill jag också av bl. a. praktiska skäl — omplaceringssvårigheter i samband med indragningarna, utnyttjandet av tidigare sjömanshusombudsmän som särskilda mönstringsförrättare etc. — redan här ta upp frågorna om benämning, kompetenskrav och lönegradsplacering.

För närvarande kräves av sjömanshusombudsmännen att de skall vara

befarna, d. v. s. äga erfarenhet av tjänst till sjöss. I allmänhet är tjänsterna besatta med sjökaptener. Lönerna är differentierade efter sjömanshusens storlek. I Göteborg, Stockholm och Hälsingborg har ombudsmannen lön efter 21 lönegraden. I Göteborg uppbär han därjämte tilläggsarvode om 2 750 kronor för år. Vid de övriga sjömanshusen utgår till ombudsmannen lön efter 18 lönegraden. I några av dessa fall är ombudsmannen deltidсанställd. Sjömanshusombudsman som utför extra mönstringsförrättning — förrättning efter arbetstidens slut eller ombord å fartyg — uppbär särskild ersättning härför. — Utredningen förutsätter att föreståndarna för de nya sjömanshusen skall, liksom nu, äga praktisk erfarenhet av sjön. De föreslås inplacerade, i Göteborg i lönegrad 24, i Stockholm och Hälsingborg i lönegrad 23 samt på övriga orter i 21 lönegraden. Rätten till särskild ersättning för extra mönstringsförrättning förutsättes därvid skola upphöra. Utredningen vill att föreståndarna skall kallas distriktschef. — Sjöfartsstyrelsen godtar i stort sett utredningsförslaget men vill att även föreståndarna i Stockholm och Hälsingborg skall vara placerade i 24 lönegraden. Arbetsmarknadsstyrelsen och statens lönenämnd förordar sänkningar jämfört med vad utredningen föreslagit.

I anslutning till vad jag förut sagt om bibehållande för det nya sammanlagda organet av benämningen »sjömanshus», vill jag föreslå att föreståndare vid sjömanshus även i fortsättningen kallas sjömanshusombudsman.

Med hänsyn till sjömanshusverksamhetens särart är jag ense med utredningen om de särskilda kvalifikationer som bör uppställas för rätt att inneha ombudsmannatjänst. Till sjömanshusombudsman bör sålunda endast ifrågakomma person med erfarenhet av tjänst till sjöss. Härigenom uppfylles även kravet i Genuakonventionen i avseende å kompetenskraven för föreståndare vid sjömansförmedling. Jag är även beredd tillstyrka en viss förbättring av utgående löneförmåner. Allt fortfarande är dock en viss differentiering mellan sjömanshusen motiverad. Sjömanshuset i Göteborg är det ojämförligt största. Antalet mönstringar där är nu nära tre gånger så stort som på någon annan ort. Omorganisationen kommer inte att medföra någon ändring därvidlag. Jag förordar att sjömanshusombudsmannen i Göteborg inplaceras i lönegrad 23. Med hänsyn till den underlydande personalens storlek och olika på arbetsvolymen inverkan faktorer har jag sedan sammanfört till en grupp Stockholm, Hälsingborg och Malmö. Sjömanshusombudsmännen på dessa orter torde böra inplaceras i lönegrad 21. På övriga platser anser jag lönegrad 19 innebära en rimlig avvägning. Mina förslag ansluter i stort till vad arbetsmarknadsstyrelsen och statens lönenämnd har framfört i sina remissuttalanden. Liksom utredningen förutsätter jag att särskild ersättning till sjömanshusombudsman eller till annan tjänsteman vid sjömanshus som utför extra mönstringsförrättning ej längre skall ifrågakomma. Frågan om övertid ersättning åt därtill berättigad personal får självfallet prövas efter vanliga grunder.

De nuvarande reglerna för ersättning åt särskild mönstringsförrättare är oenhetligt utformade och även svåröverskådliga, bl. a. genom kombination

nen av rätt till arvode och rätt i vissa fall att behålla vid förrättningen upp-
buren avgift. Rätten för särskild mönstringsförrättare att behålla upp-
buren avgift är emellertid en kvarleva från sportelsystemets dagar och bör nu
upphöra. I samband därmed får arvodesgrunderna omarbetas. För fram-
tiden bör i princip ersättning till särskild mönstringsförrättare utgå med
dels ett årsarvode, dels ett visst arvode per prestation. Det torde få ankom-
ma på Kungl. Maj:t att efter förslag av sjöfartsstyrelsen fastställa arvode-
nas storlek och i anslutning därtill meddela erforderliga bestämmelser i
ämnet. Var och en som förordnas till särskild mönstringsförrättare bör va-
ra lika berättigad att åtnjuta härför bestämt arvode. Jag har sålunda ej an-
sett skäl föreligga att i ersättningshänseende göra undantag för tjänsteman
vid arbetsförmedling, som uppehåller dylikt förordnande.

Kostnader och finansiering

Departementschefen

Den föregående redogörelsen visar, att egentliga administrationskostnader
vid sjömanshusen under år 1958 uppgick till något mer än 1 450 000 kronor.
För sjömansförmedlingarna är de årliga avlöningskostnaderna cirka 550 000
kronor. Härtill må läggas nu utgående lokalhyror för sjömansförmedlingar-
na, som kan uppskattas till 150 000 kronor. Detta gör tillsammans 2 150 000
kronor.

Utredningen har beräknat de totala utgifterna för den ifrågasatta nya or-
ganisationen till 1 600 000 kronor, varav 1 150 000 kronor i löner och 200 000
kronor — utom nuvarande lokalhyror för sjömansförmedlingarna — i om-
kostnader vid sjömanshusen, sammanlagt 60 000 kronor för sjömansnämnd-
erna och för arvoden till särskilda mönstringsförrättare, 40 000 kronor i lö-
ner åt befattningshavare vid det nya centralregistret samt 150 000 kronor i
löner och resekostnader för bemanningsinspektörerna.

Det framtida anslagsbehovet till avlöningar vid sjömanshusen har av mig
förut uppskattats till 1 375 000 kronor för år. För ändamål av expensnatur
bör upptagas 125 000 kronor. Till lokalkostnader beräknar jag 75 000 kronor
erforderliga, utom de cirka 150 000 kronor som belastar anslaget å riksstaten
till bestridande av hyror för den offentliga arbetsförmedlingen. Med hänsyn
till vad jag tidigare föreslagit rörande nya grunder för arvodering av sär-
skilda mönstringsförrättare uppskattar jag de årliga kostnaderna för sär-
skilda mönstringsförrättare och för sjömansnämnderna till sammanlagt
125 000 kronor. För löner till personalen vid det nya centralregistret inom
sjöfartsstyrelsen har jag tidigare beräknat cirka 40 000 kronor, eller samma
belopp som utredningen upptagit. Förslaget om inrättande av särskilda
bemanningsinspektörer har jag ansett böra tills vidare lämnas utan åtgärd.

Utöver de nu nämnda kostnaderna, vilka tillsammans utgör 1 890 000
kronor, tillkommer ej oväsentliga utgifter av tillfällig natur, vilka jag emel-
lertid förutsätter skall kunna fördelas på två budgetår. Jag har tidigare be-

dömt 75 000 kronor erforderliga under vart och ett av de två första åren för anställande av extra arbetskraft vid sjömanshusen. Vidare tillkommer flyttningskostnader samt utgifter för inredning och möblering av lokalerna. Även för inköp av blanketter, pärmar etc. fordras särskild medelsanvisning. Enligt vad jag under hand inhämtat uppskattar arbetsmarknadsstyrelsen preliminärt summan av nu åsyftade utgifter för flyttning m. m. till i runt tal 275 000 kronor, varav huvudparten, 200 000 kronor, gäller flyttnings- och inredningskostnader. Jag är inte beredd att nu närmare pröva skäligheten av det av arbetsmarknadsstyrelsen angivna beloppet. Det torde få ankomma på styrelsen att efter samråd med sjöfartsstyrelsen i petita för budgetåret 1961/62 göra framställning om den medelsanvisning till ändamålen, som efter närmare utredning kan bedömas erforderlig.

Medel till avlöningar och omkostnader vid sjömanshusen torde böra anvisas under de å riksstatens femte huvudtitel uppförda förslagsanslagen till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar respektive Omkostnader. Jag förutsätter att anslagsrubrikerna därvid kompletteras med orden »och sjömanshusen». Utgifterna för sjömansnämnderna och för särskilda mönstringsförrättare, liksom givetvis även för den ytterligare personalen inom sjöfartsstyrelsen, belastar tionde huvudtiteln. Hemställan om medelsanvisning torde böra göras av respektive arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsstyrelsen i sedvanliga petita för budgetåret 1961/62.

Bortsett från de två första verksamhetsåren, vilka belastas med även vissa utgifter av engångskaraktär, ledde mina beräkningar nyss fram till en total årlig utgiftsram för den nya sjömanshusorganisationen av 1 890 000 kronor. Jämfört med summan av nuvarande administrationskostnader vid sjömanshusen och anslagen till avlöningar och lokalhyror vid sjömansförmedlingarna, sammanlagt 2 150 000 kronor, innebär detta en besparing av 260 000 kronor för år.

Huruvida denna besparing kan anses hänföra sig till statens utgifter för verksamheten — vilka i första hand utgöres av statsbidraget till sjömanshusen samt kostnaderna för sjömansförmedlingen — sammanhänger emellertid, som utredningen antyder, i väsentlig mån med hur man bedömer arten av sjömanshusens största inkomstkälla, tonavgiften. Inkomsterna därav skulle enligt hävdvunnen uppfattning vara att anse som sjömanshusens enskilda egendom.

Tonavgiften tillkom i mitten av 1700-talet, då de första sjömanshusen upprättades i vårt land. Den kallades då sjömanshusavgift och torde till en början ha tjänat uteslutande understödsändamål. Åren närmast innan staten i mitten av 1940-talet övertog huvudansvaret för sjöfolkets pensionering användes den även såsom bidrag till pensioneringskostnaderna. Under senare år har huvudparten av inkomsterna av tonavgiften disponerats till bestridande av sjömanshusens administrationsutgifter. Tonavgiften tillförde under år 1959 sjömanshusen i runt tal 1 200 000 kronor.

Men sjömanshusen uppbär även andra inkomster. Det särskilda statsbidraget har tidigare omnämnts. Det är för innevarande budgetår upptaget

med 256 000 kronor. Vidare äger sjömanshusen författningsenligt behålla expeditionslösen för diverse av dem utfärdade offentliga handlingar, såsom sjömansrulla, sjöfartsbok, skepps- och maskindagböcker m. m. De årliga intäkterna av expeditionslösen uppgår till cirka 80 000 kronor. Andel i vissa böter och viten är en annan inkomstpost. Den är emellertid av obetydlig storlek, den ger sjömanshusen blott något hundratal kronor om året. Sjömanshusens intäkter av förverkade lönededel och av vissa försäljningsmedel enligt 53 och 69 §§ sjömanslagen uppskattas till 70 000 kronor för år. I de fall vederbörande mönstringsförrättare inte själv äger behålla vid extra mönstringsförrättning uppbyren avgift tillfaller avgiften sjömanshuset. Det rör sig för närvarande om cirka 100 000 kronor för år, varav emellertid ungefär hälften går tillbaka till mönstringsförrättarna i form av särskilda arvoden och övertidsersättningar. Därest grunderna för arvoden till särskilda mönstringsförrättare ändras enligt vad jag tidigare — — — föreslagit, kommer inkomsterna av extra mönstringsförrättningar att stiga med cirka 25 000 kronor för år.

Häruöver uppbär sjömanshusen ej oväsentliga inkomster av förmögenhet, främst av sjömanshuskassorna och av de år 1939 indragna sjömanshusens kapitaltillgångar. Sjömanshuskassorna är till en del placerade i fastigheter, och summan av kassorna är i runt tal 10 000 000 kronor. De år 1939 indragna sjömanshusens kapitaltillgångar uppgår till 1 300 000 kronor. Dessa senare medel förvaltas av sjöfartsstyrelsen. Sjömanshusens inkomster av kapital uppgick under år 1958 till cirka 450 000 kronor. Som tidigare nämnts förfogar sjömanshusen över särskilda donationsmedel till belopp av sammanlagt 2 600 000 kronor. Dessa medel användes för tillgodoseende av skilda ändamål enligt donationsföreskrifterna i varje särskilt fall.

Ombildas sjömanshusen till helt statliga organ, för vilka utgifterna för löner och omkostnader kommer att i vanlig ordning belasta vederbörliga anslag å riksstaten, blir det särskilda bidragsanslaget till sjömanshusverksamheten obehövligt. Det torde böra avföras från riksstaten från och med budgetåret 1961/62. Ej heller behöver sjömanshusen längre för sin administration tillföras särskilda medel genom specialdestination av olika slags inkomster. Jag är därför ense med utredningen om att lösen för expeditioner vid sjömanshusen i fortsättningen bör — såsom redan nu sker i fråga om stämpelavgifter — inlevereras till statsverket. Detsamma bör gälla inkomster av sådana böter och viten, som sjömanshusen äger andel i. Även de avgifter som erlägges av redare vid extra mönstringsförrättning, torde böra inlevereras till statsverket.

Då återstår bara — förutom inkomsterna av tonavgiften och av sjömanshusens kapitaltillgångar, till vilka poster jag strax återkommer — förverkade lönededel m. m. enligt 53 och 69 §§ sjömanslagen. Dessa senare medel skall enligt sjömanslagen användas till understöd åt sjömän och deras anhöriga. Med hänsyn härtill torde medlen fortfarande böra redovisas utanför riksstaten.

Vad härefter gäller inkomsterna av tonavgiften har utredningen föresla-

git att — sedan medlen nu inte längre blir behövliga för sjömanshusens administration — 200 000 kronor därav inlevereras till statsverket i ersättning för statens tidigare övertagande av huvudansvaret för sjöfolkets pensionering. Av återstoden föreslås i runt tal 500 000 kronor skola användas för att täcka statens kostnader för läkarundersökning av sjöfolk och likaledes omkring 500 000 kronor för stipendiegivning till studerande vid sjöfartens skolor.

Som jag sagt förut torde inkomsterna av tonavgiften — liksom övriga särskilda inkomster för sjömanshusen — från början ha varit avsedda att bestrida olika ändamål av enskild natur, främst understöd och pensioner inom handelsflottan. Dylika ärenden utgjorde i gamla tider sjömanshusens väsentligaste arbetsuppgift. I takt med den allmänna strukturförändringen inom samhället har verksamheten vid sjömanshusen fått en annan inriktning: numera tillgodoses där huvudsakligen offentliga ändamål. Bakom denna utveckling ligger bl. a. — såsom tidigare utvecklats — att behovet av särskilda understödsformer för skilda yrkeskategorier nästan helt bortfallit genom utbyggnaden av den allmänna sociallagstiftningen. Under senare år har inkomsterna av tonavgiften därvid kommit att användas praktiskt taget uteslutande för bestridande av sjömanshusens löpande utgifter för administrationen.

Då det allmänna sålunda numera har övertagit huvudansvaret för sjömannens sociala välfärd och enligt vad som nu föreslås kommer att över anslag och å riksstaten svara för även sjömanshusens administrationskostnader, kan ifrågasättas om inte tonavgiften bör indragas till statsverket. Emot en dylik disposition talar visserligen historiska motiv: avgiften infördes i samband med sjömanshusens tillkomst och var menad att användas i deras verksamhet. Vid angivna förhållanden har jag emellertid för egen del ansett det naturligast, att tonavgiften upphör, och förordar att så sker från och med den 1 juli 1961, när staten helt övertager det ekonomiska ansvaret för sjömanshusens förvaltning.

Vid min bedömning av de ekonomiska konsekvenserna för statsverket av en dylik åtgärd har jag emellertid inte kunnat bortse från att sjöfartsnäringsen sedan gammalt har ekonomiskt bidragit till upprätthållande av den verksamhet som utövas inom sjömanshusen. En huvudsakligen av praktiska skäl betingad ändring av den organisatoriska ramen för sjömanshusverksamheten och i samband därmed redovisning över riksstaten av utgifterna för denna verksamhet, torde i och för sig inte utgöra motiv för även en ändrad kostnadsfördelning. Att i detta sammanhang föreskriva om en ny särskild fartygsavgift bör emellertid inte ifrågakomma. Jag föreslår i stället att bortfallet av tonavgiften ersättes genom en mindre höjning av nu utgående fyr- och båkavgift. Denna avgift erlägges av redaren när fartyg ankommer från utrikes ort för att i Sverige avlämna eller ta ombord passagerare eller last samt när fartyg avgår till utrikes ort efter att i vårt land ha avlämnat eller tagit ombord passagerare eller last. Avgiften utgår med 90 öre för varje helt ton av fartygets nettodräktighet vid tullklareringen.

För att kompensera bortfallet av tonavgiften synes fyr- och båkavgiften böra höjas med 6 öre per ton, vilket skulle medföra en ökning av statens inläkter av nämnda avgift med omkring 1 000 000 kronor för år. Höjningen bör genomföras samtidigt som tonavgiften upphör. Därest riksdagen ej har något att erinra däremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om en dylik uppskrivning av fyr- och båkavgiften.

Förslagen att tonavgiften skall bibehållas och att inkomsterna därav skall användas till bestridande av statens kostnader för läkarundersökning av sjöfolk och till stipendiegivning vid sjöfartens skolor har jag sålunda inte ansett mig böra biträda. Jag vill när det gäller statens kostnader för läkarundersökning av sjöfolk hänvisa till det beslut, som 1958 års riksdag fattade i anledning av anslagsäskande för ändamålet och vilket torde innebära ett godkännande av den kostnadsökning som en gemensam nordisk hälso-tjänst kunde komma att medföra. Beträffande stipendiegivningen må erinras om att 1959 års riksdag i anledning av proposition på min föredragning beslutade om en rätt avsevärd utbyggnad av stipendiemöjligheterna vid sjöbefälsskolorna. Över huvud taget gäller inom sjömansyrket numera samma regler för stipendiegivningen som inom andra grenar av den allmänna yrkesutbildningen. Jag anser inte skäl föreligga att i detta sammanhang göra undantag därifrån.

Nu återstår att behandla huru skall förfaras med sjömanshusens kapitaltillgångar samt dispositionen av räntorna från dessa tillgångar.

I likhet med utredningen anser jag att sjömanshuskassorna och de år 1939 indragna sjömanshusens förmögenheter allt fortfarande bör stå till förfogande för sjöfartsnäringsen. Väsentligen utgöres nämligen dessa tillgångar av överskott å inbetalade hyres- och tonavgifter. Mitt ställningstagande överensstämmer med vad statsmakterna beslutade i samband med indragningarna förra gången. Att sjömanshusorganisationen nu helt ombildas torde härvidlag inte utgöra skäl för annan ståndpunkt.

Utredningen har föreslagit att nämnda kapitaltillgångar, liksom de särskilda donationsmedel, vilka sjömanshusen nu har i sin ägo, skall överföras till och förvaltas av en sjömannens centralstiftelse. Stiftelsen skulle efter behovsprövning fördela ränteavkastningen på de olika sjömanshusen.

Jag hyser förståelse för den bakomliggande tanken att efter omorganisationen en icke statlig juridisk person skall stå som ägare till och förvaltare av de tidigare sjömanshusmedlen. I och för sig tillstyrker jag sålunda stiftelseformen. Dock har jag inte funnit något avgörande motiv för att centralisera förvaltningen till ett för hela riket gemensamt organ. Tvärtom synes praktiska och även psykologiska skäl tala för att äganderätten och förvaltningen anförtros regionala stiftelser, med säte lämpligen på samma orter, som kommer att få sjömanshus i den nya organisationsformen. Därvid kan, som antytts tidigare — — — vederbörande sjömansnämnd fungera som styrelse åt stiftelsen.

Avkastningen av sjömanshuskassorna och av de år 1939 indragna sjömanshusens förmögenhet, liksom förverkade hyresmedel m. m. enligt 53

och 69 §§ sjömanslagen, användas nu huvudsakligen till understödsändamål. I princip torde detta böra gälla även i fortsättningen. Hela frågan om den framtida inriktningen av sjömanshusens understödsverksamhet har jag emellertid behandlat förut — — —. Jag anslöt mig därvid till utredningsförslaget om övergång till ett system med mindre antal bidrag men med större bidragsbelopp. Samtidigt tillade jag, att det borde övervägas om icke här avsedda medel kunde disponeras även för andra ändamål, som ligger i linje med sjöfolkets intressen. Det skulle få ankomma på sjöfartsstyrelsen att utreda frågan härom och för Kungl. Maj:t framlägga förslag i ämnet.

Jag förordar alltså att här åsyftade inkomster uppbäres av de av mig nyss föreslagna regionala stiftelserna för att av dem användas till ändamål som kan anses gagna sjöfolket och sjöfartsnäringen.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av sjöfartsstyrelsen besluta i vilken ordning de nuvarande sjömanshusens räkenskaper skall avslutas och i vilka former överföringen av kapitaltillgångarna till de regionala stiftelserna lämpligen bör äga rum.

Utskottet

Genom propositionen har riksdagen bl. a. underställt huvudgrunderna i förslag till ny författning angående registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning).

En central fråga i den nya förordningen gäller möjligheterna att avstänga olämpligt folk från sjömansyrket. Enligt nuvarande bestämmelser förekommer icke någon lämplighetsprövning i förhand av den, som söker sig till sjömansyrket, på andra grunder än hälsogrunder. Sjöman som inskrivits vid sjömanshus kan emellertid efter beslut av sjömanshusets direktion avföras ur det vid sjömanshuset förda registret, om det konstateras, att han gjort sig skyldig till rymning från svenskt handelsfartyg. Sjömannens sjöfartsbok anses i så fall ogiltig och därmed hindras han från att ånyo påmönstras fartyg. Någon möjlighet att ur registret avföra sjöman, som visat sig grovt misskötsam ombord på annat sätt än genom rymning, föreligger emellertid icke. Däremot bedriver de av organisationerna på sjöfartens arbetsmarknad tillsatta centrala undersöknings- och bestraffningsnämnderna viss verksamhet för utgallring av olämpligt sjöfolk. Personer som funnits böra för kortare eller längre tid avstängas från utövning av sjömansyrket rapporteras av nämnderna till sjömansförmedlingarna, som har att rätta sig efter nämndernas beslut och icke anvisa avstängd sjöman anställning ombord å fartyg, vars ägare är ansluten till rederiorganisation, som står bakom nämnderna.

1946 års sjömanskommitté föreslog en allmän lämplighetsprövning av var och en, som sökte sig till sjömansyrket. Prövningen skulle ske icke blott med hänsyn till hälsotillståndet utan även till övriga personliga förhållan-

den, såsom föregående kriminalitet eller eljest grövre misskötsamhet. En minoritet inom kommittén föreslog som lösning av problemet, att den första sjöfartsbok som utfärdades för en sjöman skulle ha provisorisk karaktär och att sjöfartsbok med obegränsad giltighet skulle kunna erhållas först sedan sjömannen uppvisat intyg om tolv månaders tjänst till sjöss med gott vitsord. Föredragande departementschefen har icke anslutit sig till kommitténs förslag om en allmän lämplighetsprövning, enär en sådan skulle strida mot principen om medborgarnas rätt till fritt yrkesval samt i praktiken ställa sig svår att genomföra utan att rimliga anspråk på objektiv och konsekvent bedömning eftersattes. Mot förslaget om provisorisk sjöfartsbok har anförts, att den förnyade prövningen skulle innebära en omgång samt att det kunde ifrågasättas, om de prövande instanserna trots de avsedda intygen skulle ha tillräcklig grund för prövning av en persons lämplighet eller olämplighet för sjömansyrket. I propositionen föreslås i stället, att prövningen i samband med inskrivning vid sjömanshus begränsas till hälsoförhållandena samt att möjligheter införes att avstänga sjöman, som på grund av grov misskötsamhet under anställning ombord å fartyg befunnits olämplig att utöva sjömansyrket. Avstängningen skall ske genom att påmönstringsförbud utfärdas för sjömannen för viss tid, högst sex år eller, om särskilda skäl föranleder det, tills vidare. Till förfarandet knytes därjämte möjlighet att tilldela sjöman varning. Sådan bör meddelas då sjöman visat grov misskötsamhet, som visserligen icke finnes böra föranleda påmönstringsförbud, men då sjömannen vid upprepande löper uppenbar risk att utsättas för sådant förbud.

I motionerna I: 665 och II: 819 hemställs, att i mönstringsförordningen intages stadganden om provisorisk sjöfartsbok för nybörjare i huvudsaklig överensstämmelse med kommittéminoritetens förslag.

Utskottet finner det värdefullt, att möjligheterna till avstängning av olämpligt folk från sjömansyrket utvidgas. Det måste nämligen ställas stora anspråk på den enskilde sjömannen beträffande såväl duglighet som ansvars känsla; säkerheten till sjöss och trivseln ombord kräver detta. Den kritik som framställts mot kommittémajoritetens och minoritetens förslag till lösning av frågan om avstängning av olämpligt sjöfolk finner utskottet i stort sett riktig. En lämplig avvägning mellan å ena sidan sjöfartens intresse av god rekrytering till sjömansyrket och å andra sidan den enskildes rätt till fritt yrkesval uppnås emellertid genom de bestämmelser departementschefen i detta avseende föreslagit. Utskottet vill därför ansluta sig till dessa och kan följaktligen icke biträda det i motionerna framställda yrkandet.

Enligt propositionen skall handläggningen av avstängningsärenden anförtros lokala organ med partsrepresentation. I varje sjömanshusdistrikt skall sålunda finnas en sjömansnämnd, som utses av sjöfartsstyrelsen. Nämnden skall bestå av åtta ledamöter jämte suppleanter för dem. Ordföranden och suppleanten för honom bör vara lagfarna. Av övriga ledamöter utses två efter förslag av Sveriges redareförening, en efter förslag av Svenska fartygsbefälsföreningen, en efter förslag av Svenska ma-

skinbefälsförbundet, två efter förslag av Svenska sjöfolksförbundet och en efter förslag av Svenska stewardföreningen. Suppleanterna för dessa ledamöter utses i enahanda ordning.

I motionerna I: 665 och II: 819 hemställas, att Sveriges fartygsbefälsförening måtte företrädas av två representanter i sjömansnämnden. Som skäl för yrkandet har åberopats att det med hänsyn till de disciplinfrågor som sjömansnämnden skall handlägga är väsentligt att nämnden tillförsäkras erfarenhet från personer med tjänst som befälhavare.

Utskottet delar så till vida motionärernas uppfattning som utskottet finner det värdefullt, att, där så kan ske, i sjömansnämnd ingår person med erfarenhet från tjänstgöring som befälhavare. De föreslagna bestämmelserna lämnar emellertid enligt utskottets mening tillfredsställande möjligheter härtill. En utökning av antalet representanter för Sveriges fartygsbefälsförening skulle också för att en lämplig avvägning mellan de olika partsorganisationerna skall bestå medföra en ökning av antalet representanter för de övriga organisationerna. En sådan utvidgning av sjömansnämnderna är icke motiverad. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

I motionerna I: 665 och II: 819 tages jämväl upp till behandling frågan om de centrala undersöknings- och bestraffningsnämndernas uppgifter i fortsättningen. Motionärerna framhåller, att avsikten med den föreslagna ordningen tycks vara, att sjömansförmedlingarna icke längre skall beakta av undersöknings- och bestraffningsnämnderna meddelade avstängningsförbud, såvida dessa icke fastställts av vederbörande sjömansnämnd. Motionärerna finner icke detta förhållande vara acceptabelt. De menar, att prövning och beslut av sjömansnämnd visserligen bör utgöra förutsättning för officiellt påmönstringsförbud, men att, där sådant förbud ännu icke utfärdats eller icke blir utfärdat, förmedlingarna även i fortsättningen bör rätta sig efter undersöknings- och bestraffningsnämndernas avstängningsbeslut. I motionerna yrkas, att riksdagen måtte giva denna mening till känna.

I propositionen framhålles, att den däri föreslagna ordningen för behandling av avstängningsärenden i praktiken torde innebära att undersöknings- och bestraffningsnämnderna såsom beslutande organ i dylika ärenden kommer att ersättas av sjömansnämnderna. Utskottet finner en sådan utveckling i och för sig eftersträvansvärd, enär det icke kan anses lämpligt att ett organ av privat natur skall vid sidan av ett officiellt organ meddela beslut i frågor liknande dem som ankommer å det officiella organet. På grund härav kan utskottet icke biträda den mening, som kommit till uttryck i motionerna. Den stora erfarenhet av avstängningsfrågor, som undersöknings- och bestraffningsnämnderna under årens lopp förvärvat, bör om möjligt tillvaratagas. Det är därför lämpligt, att sjömansnämnderna, då så kan ske, i ärenden angående eventuellt påmönstringsförbud inhämtar yttrande från undersöknings- och bestraffningsnämnderna. Dessa kommer i så fall att även i fortsättningen få betydelse för frågor av hithörande slag.

I propositionen framlägges vidare förslag till gemensam organisation för förmedling och mönstring av sjömän. Förslaget innebär att sjömanshusverksamheten administrativt samordnas med sjömansförmedlingarna samt att sjömanshusen inordnas i den allmänna arbetsförmedlingen med arbetsmarknadsstyrelsen som administrativ chefsmyndighet. I samband därmed minskas antalet sjömanshus från 30 till 19. Den föreslagna organisationen medför, att staten övertar det ekonomiska ansvaret för sjömanshusens administration. Den för detta ändamål avsedda särskilda fartygsavgiften, den s. k. tonavgiften, föreslås skola upphöra, varvid fyr- och båkavgiften i stället höjes.

I motionerna I: 643 och II: 793 samt i motionerna I: 665 och II: 819 hemställas, att det administrativa huvudmannskapet för sjömanshusen skall tillkomma sjöfartsstyrelsen.

Departementschefen har i propositionen lämnat en redogörelse för såväl de skäl som talar för sjöfartsstyrelsen som de skäl som talar för arbetsmarknadsstyrelsen som administrativ chefsmyndighet. För sjöfartsstyrelsen talar att sjöfarten är en i många avseenden särpräglad näring med särskilda servicebehov. Arbetsanskaffning och mönstring måste anpassas med hänsyn till fartygens hamnbesök och kan icke alltid förläggas till vanlig expeditionstid. Mönstringen och den därmed sammanhängande verksamheten innefattar också åtskilliga moment, som arbetsförmedlingarna för närvarande inte har att taga ställning till, t. ex. kontroll av den ekonomiska uppgörelsen mellan arbetsgivare och arbetstagare samt medling mellan dem och uttalanden om deras rättigheter och skyldigheter. Mönstringsförrättaren är vidare skyldig att taga befattning med bemanningsfrågor. Dessa förhållanden ställer särskilda krav på tjänstemännen, både i fråga om kunskap om gällande bestämmelser och med avseende på erfarenhet av arbetsförhållanden till sjöss. För arbetsmarknadsstyrelsen talar å andra sidan att de största rationaliseringsvinsterna både för de arbetssökande och ur kostnadssynpunkt står att vinna om verksamheten inordnas i arbetsförmedlingen. Om det råder brist på arbete till sjöss, bör de som söker sådant arbete erbjudas annan anställning, vilket underlättas om sjömansförmedlingarna är en del av den allmänna arbetsförmedlingen. Vidare bör eftersträvas att sammanhålla handläggningen av arbetsmarknadsfrågor i en organisation. Det grundläggande arbetet i fråga om rekrytering av sjöfolk utföres av arbetsförmedlingen, som därvid är i hög grad beroende av andra grenar av organisationen inom arbetsmarknadsverket, främst yrkesvägledningen och ungdomsförmedlingen. Arbetsmarknadsverket är vidare tillsynsmyndighet för arbetslöshetsförsäkringen. Om de nya sammanslagna organen inordnas i den allmänna arbetsförmedlingen uppnås förutom rent kontorstekniska fördelar framför allt en smidigare personalorganisation, vilket kan leda till direkta besparingar. Genom att inlemma verksamheten i en större organisation får man också ökade möjligheter att med ordinarie personal möta säsongmässiga variationer i arbetsbördan. Departementschefen finner de skäl som talar för arbetsmarknadsstyrelsen som administrativ

chefsmyndighet väga tyngst. Beträffande den del av verksamheten som övertages från de nuvarande sjömanshusen ankommer emellertid huvudansvaret på sjöfartsstyrelsen, som således har att utfärda instruktioner och verkställa inspektioner för den verksamheten.

Såsom departementschefen framhållit utgör sjöfartens samt mönstrings- och inskrivningsverksamhetens särart starkt stöd för att sjöfartsstyrelsen bör vara administrativ huvudman för den nya sjömanshusverksamheten. Då sjöfartsstyrelsen inrättades för några år sedan, skedde detta i syfte att så långt möjligt centralisera alla sjöfartsfrågor till denna myndighet. Samtliga de uppgifter, som ålegat de nuvarande sjömanshusen och som överflyttas på de nya sjömanshusen, har av ålder ansetts tillhöra verksamhetsområdet för det centrala statsorganet för sjöfartsfrågor. Även sjömansförmedlingarna har tidigare sorterat under sjömanshusen och torde alltid ha intagit en särställning inom arbetsmarknadsverket. Med hänsyn härtill anser utskottet att det icke skulle stå i överensstämmelse med den på sin tid beslutade koncentrationen av den statliga administrationen på sjöfartsområdet att från den centrala sjöfartsmyndigheten avlägsna huvudansvaret för de för mönstring och arbetsförmedling av sjömän sammanslagna organen. Utskottet förordar därför att sjöfartsstyrelsen skall ha det administrativa huvudmannskapet för sjömanshusen.

Som tidigare nämndes föreslås att antalet sjömanshus minskas från 30 till 19. De sjömanshus som skall indragas är sjömanshusen i Örn-sköldsvik, Västervik, Karlskrona, Sölvesborg, Kristianstad, Ystad, Trelleborg, Halmstad, Marstrand, Lysekil och Strömstad, medan sjömanshusen i Luleå, Umeå, Härnösand, Sundsvall, Söderhamn, Gävle, Stockholm, Nyköping, Norrköping, Oskarshamn, Kalmar, Visby, Karlshamn, Malmö, Landskrona, Hälsingborg, Göteborg, Uddevalla och Karlstad skall bestå.

I motionerna I: 643 och II: 793 hemställs, att sjömanshuset i Marstrand bibehålles. Som skäl härför åberopas, att småredarna i Göteborgs skärgård och från Tjörn föredrar Marstrand framför det arbetstyngda Göteborg, då det gäller sjömanshusärenden, vilket medfört att sjömanshuset i Marstrand utfärdar det näst största antalet sjömansrullor av alla landets sjömanshus. Vidare framhålls att ett femtiotal å Tjörn bosatta redare i särskild skrift till Konungen understrukt behovet av ett sjömanshus i Marstrand.

I motionerna I: 664 och II: 820 yrkas dels att sjömanshuset i Sölvesborg skall bestå och dels att sjömanshuset i Karlskrona bibehålles i avvaktan på beslut rörande omorganisationen av örlogsvarvet i staden. Som skäl för sjömanshus i Sölvesborg framhåller motionärerna varvsrörelsen i staden, den starkt expanderande industrien i Olofström samt de planerade massa- och sulfittfabrikerna i Sölvesborgs närhet. För sjömanshus i Karlskrona talar enligt motionärerna bl. a. tillkomsten av stadens nya oljehamn, den beräknade utökningen av örlogsvarvets civila arbetsuppgifter samt den i staden befintliga sjömannsskolan.

I motionerna I: 665 och II: 819 framhålls att det ur sjöfartssynpunkt icke är tillfredsställande att i städer, där sjöfartsfrekvensen är så stor att behov

av mönstringsförrättare är för handen, endast s. k. särskild mönstringsförrättare förordnas. Platser där utöver de föreslagna sjömanshus bör kunna ifrågakomma är enligt motionärerna Västervik, Trelleborg, Strömstad och Lysekil. Det yrkas, att riksdagen måtte giva denna mening till känna.

Vid avgörandet av frågan hur många sjömanshus som bör finnas och var dessa skall ligga måste stor vikt läggas vid sjöfartsnäringsens behov av snabb och tillförlitlig service. Den praktiska nyttan för sjöfarten av att ha ett sjömanshus på orten måste emellertid vägas mot de därmed förenade kostnaderna. Såsom departementschefen framhållit kan det icke vara försvarbart att ha ett statligt regionalt organ inrättat för en serviceuppgift, som tas i anspråk genomsnittligt blott en eller annan gång per dag. Även om den vid sjömanshuset anställde ombudsmannen genom den föreslagna organisationen tillföres nya arbetsuppgifter inom sjömansförmedlingen kan han vid sjömanshus med nämnda arbetsbelastning icke anses få tillräcklig samsättning.

Det genomsnittliga antalet mönstringar för åren 1956—1958 utgjorde vid de sjömanshus, varom nu är fråga, 1 052 i Marstrand, 588 i Sölvesborg, 251 i Karlskrona, 405 i Västervik, 665 i Trelleborg, 753 i Lysekil och 203 i Strömstad. Mot bakgrund av vad tidigare sagts talar dessa siffror enligt utskottets uppfattning mot att sjömanshusen i de nämnda städerna bör bibehållas. Därest behov av mönstringsförrättare med hänsyn till sjöfartens omfattning å orten skulle vara motiverat, kommer enligt vad som utsäges i propositionen särskild mönstringsförrättare att där förordnas. Därigenom kommer sjöfartens intresse att bli väl tillgodosett. Utskottet kan följaktligen icke tillstyrka bifall till förevarande motionsyrkanden. Skulle utvecklingen emellertid visa att särskild mönstringsförrättare icke förslår till att på ett tillfredsställande sätt fylla sjöfartens behov, anser sig utskottet kunna förutsätta att frågan om sjömanshus på orten tages upp till omprövning.

Föreståndare för de föreslagna sjömanshusen skall liksom nu vara en sjömanshusombudsman. Till sådan bör enligt propositionen endast ifrågakomma person med erfarenhet av tjänst till sjöss. I motionerna I: 665 och II: 819 framhålles att de uppgifter som åvilar sjömanshusombudsmännen i deras egenskap av mönstringsförrättare är sådana att erfarenhet från längre tids tjänstgöring i chefsställning ombord är nödvändig. Motionärerna anser att detta bör komma till tydligt uttryck såsom vägledning vid framtida tillsättningar av ombudsmannaplatser.

Utskottet delar uppfattningen att ombudsmännen med hänsyn till sjömanshusverksamhetens särart bör uppfylla särskilda kvalifikationer i fråga om erfarenhet av sjöfart. Den bestämning i detta avseende som lämnas i propositionen anser utskottet emellertid tillfyllest. Utskottet kan därför inte biträda den i motionerna framförda uppfattningen.

I propositionen behandlas vissa frågor — bl. a. angående det framtida personalbehovet vid sjömanshusen och denna personals lönesättning — vilka torde återkomma i statsverkspropositionen till en följande riksdag. Med

hänsyn härtill har utskottet ansett det lämpligt att riksdagens ställningstagande till dessa frågor får anstå.

I övrigt har utskottet icke funnit anledning till uttalande i ämnet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av det i förevarande proposition, nr 124, framlagda förslaget till förordning om registrering och mönstring av sjömän samt med avslag å motionerna I: 665 och II: 819, såvitt motionerna avser nämnda förordning, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anför; samt

B. att riksdagen i anledning av propositionen i övrigt samt med bifall till motionerna I: 643 och II: 793 samt I: 665 och II: 819, såvitt motionerna avser frågan om det administrativa huvudmannskapet för sjömanshusen, och med avslag å nämnda motioner i återstående delar ävensom motionerna I: 664 och II: 820 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anför.

Stockholm den 12 maj 1960

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, Sunne, fru Carlqvist, herr Eric Carlsson*, fröken Nordström och herr Ringaby;

från andra kammaren: herr Nilsson i Göteborg, fröken Wetterström, herr Bengtsson i Varberg, fröken Sandell, herrar Gustavsson i Alvesta, Königson, Carlsson i Göteborg och Anderson i Sundsvall.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

Vid B. i utskottets hemställan

I

av herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Carlqvist, herrar Nilsson i Göteborg, Bengtsson i Varberg, fröken Sandell och herr Carlsson i Göteborg, vilka ansett,

a) att det stycke i utskottets utlåtande som berör det administrativa huvudmannskapet för sjömanshusen och som börjar »Såsom departements-

chefen» och slutar »för sjömanshusen» (s. 41) bort ersättas med text av följande lydelse:

Den föreslagna samordningen av sjömanshusens och sjömansförmedlingarnas verksamhet motiveras dels av sjöfolkets, rederiernas och den upplysningssökande allmänhetens intresse av att ej behöva besöka olika institutioner för ärenden av likartad natur och dels av det allmännas intresse av rationella och ej onödigt kostnadskrävande anordningar. Även om såsom departementschefen framhållit sjöfartens samt mönstrings- och inskrivningsverksamhetens särart utgör starkt stöd för att sjöfartsstyrelsen bör vara administrativ huvudman för den nya sjömanshusverksamheten, måste enligt utskottets mening de av departementschefen åberopade skälen för arbetsmarknadsstyrelsen som administrativ chefsmyndighet väga tyngre. Utskottet fäster därvid särskild vikt vid det förhållandet, att de största rationaliseringsvinsterna, främst ur kostnadssynpunkt, står att vinna om verksamheten inordnas i arbetsförmedlingen. Därigenom erhålles nämligen möjlighet att vid tillfällig ökning av arbetsuppgifterna vid sjömanshusen anlita personal från arbetsmarknadsorganisationen i övrigt samt i det motsatta läget, t. ex. då arbetsbelastningen i de norrländska hamnarna vintertid är ringa, avstå viss personal vid sjömanshusen för andra uppgifter inom arbetsmarknadsverket. Dessa fördelar kan icke uppnås, om personalen vid sjömanshusen och arbetsmarknadsverket i övrigt icke administrativt sorteras under samma chefsmyndighet. Sjöfartens särskilda anspråk kan, oaktat sjöfartsstyrelsen icke är administrativ huvudman för sjömanshusen, på tillfredsställande sätt tillgodoses genom att sjöfartsstyrelsen får effektiva möjligheter att genom meddelande av instruktioner och direktiv samt verkställande av inspektioner på i huvudsak samma sätt som hittills öva inflytande på den verksamhet, som inte avser endast arbetsförmedling. Utskottet avstyrker därför förevarande motionsyrkanden.

b) att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å motionerna I: 643 och II: 793 samt I: 665 och II: 819, såvitt motionerna avser frågan om det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

II

av herrar *Sunne*, *Eric Carlsson*, fröken *Nordström*, herr *Ringaby*, fröken *Wetterström*, herrar *Gustavsson* i Alvesta, *Königson* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett,

a) att det stycke i utskottets utlåtande som berör antalet sjömanshus och som börjar »Det genomsnittliga» och slutar »till omprövning» (s. 42) bort ersättas med text av följande lydelse:

Det genomsnittliga — — — (lika med utskottet) — — — i Strömstad. Mot bakgrund av vad tidigare sagts talar dessa siffror enligt utskottets uppfattning i och för sig mot att sjömanshusen i de nämnda städerna bör bibehållas. Då det gäller sjömanshuset i Marstrand, som har det största anta-

let mönstringsförrättningar av de sjömanshus som föreslås indragna, måste emellertid jämväl beaktas att sjömanshuset där utfärdar det näst största antalet sjömansrullor av alla landets sjömanshus. Anledningen härtill är att småtonnaget på Tjörn, omkring 100 fraktfartyg representerande ett tonnage av cirka 24 000 bruttoton, ävensom småtonnaget i Göteborgs skärgård sökt sig i sjömanshusärenden till Marstrand i stället för det arbetstyngda Göteborg. Denna omständighet samt det förhållandet att antalet mönstringar i Marstrand kan förutsättas öka i samband med att mönstringsplikt införes även vid inrikes fart gör, att mönstringsverksamheten i Marstrand icke kan på ett för sjöfarten tillfredsställande sätt skötas av endast en särskilt förordnad mönstringsförrättare. Utskottet anser därför att sjömanshuset i Marstrand skall bestå. Beträffande övriga platser där sjömanshus ifrågasatts i motionerna torde, därest behov av mönstringsförrättare med hänsyn till sjöfartens omfattning å orten skulle vara motiverat, särskild mönstringsförrättare komma att förordnas. Utskottet anser en sådan ordning för dessa orter till fyllest och kan därför icke biträda motionsyrkandena. Skulle utvecklingen — — — (lika med utskottet) — — — till omprövning.

b) att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 643 och II: 793, såvitt de avser frågan om sjömanshus i Marstrand, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.